

Državni jezik.

Pred štirimi leti je nemška levica Dunajskega državnega zbora po poslancu Scharschmidu predložila načrt o jezikovni enakopravnosti, pravilniše, neenakopravnosti. Ta načrt je hotel vtihotapiti nemščino kot državni jezik. Takrat je bil čas, da bi bila državnozborska desnica predložila nasprotni načrt, po katerem naj bi se bila izvršila narodna enakopravnost, kakor jo zahteva logika XIX. člena državnih zakonov. To se pa ni zgodilo, in sedaj je stvar še bolj zamotana, nego kdaj, in to kljub nameri, spraviti narode, kakor se je to pričelo na Češkem. Dr. Rieger, ki je takrat zavračal nemško levico, ko je zahtevala nemščino za armado daleč na spodej, ima sedaj mnogo večje težave, ravno zaradi tega, ker se je držal zvez, katere so zabranjevale izvršbo narodne enakopravnosti. Dr. Rieger vidi, kako preglavico mu delajo Nemci že samo zaradi tega, da je prisiljen zahtevati za češko kraljestvo v češkem ozemlju češčino pri sodnijah ne samo kot zunanji, ampak tudi kot notranji jezik. Dr. Rieger je to zadevo te dni omenil pred cesarjem samim, ko je presvetli vladar govoril s posameznimi člani avstrijske delegacije. Dr. Rieger je rekel, po telegrafskih poročilih, cesarja: „Ni potreba, da bi se spravljali državni interesi v nevarnost, ako se poštevejajo razmere po zgledu v Galiciji, južnem Tirolskem in v Dalmaciji, ne da bi bil, kakor uči skušnja, državni interes v nevarnosti.“ Kar je omenil dr. Rieger, je dejanska resnica, in ako bi se bil ozrl na Ogersko, bi bil zajedno omenil, da celokupni državni interes ne trpi tudi zaradi tega ne, da so uvedli Madjari svoj kot državni jezik, in da je tudi hrvaščina uvedena kot notranji jezik na Hrvaškem. Po takem ne trpi državni interes, da je poljščina, hrvaščina, madjarščina in italijanščina poleg nemščine tudi službeni, torej v nekem pogledu, državni jezik.

Kljub temu dejstvu, katera so povzročili liberalni Nemci s tem, da so pospeševali razkrojenje cesarstva na dve polovici, torej vstvarjenje madjarščine, oziroma hr-

vaščine kot državnih ali vsaj notranjih jezikov, potem da so Poljakom in Italijanom oni sami privolili njih jezike kot službene ali notranje jezike, kljub temu ravno ti liberalni Nemci proglašajo sedaj nemščino kot državni jezik, kot državno neizogibno potrebo, ko gre za izvršbo narodne enakopravnosti za Čehe češkega kraljestva v zmislu, da bi bila češčina tudi notranji jezik za češko ozemlje. Ako bi bila nemščina zares potrebna, neizogibno potrebna kot notranji jezik za Čehe, bi morala dosledno isto potrebo kazati tudi za Madjare, Hrvate, Poljake in Italijane. Ako bi bila nemščina zares neizogibna državna potreba, morali bi isti liberalni Nemci prvi skrbeti, da se prizna in uvede nemščina kot državni jezik tudi na Ogerskem, Hrvaškem, Poljskem in tam, kjer rabijo Italijani svoj jezik tudi kot službeni jezik. Vsega tega pa ne zapazimo pri liberalnih Nemcih; nasprotno, oni podpirajo na prvem mestu politiko Madjarov, Italijanov in, ko bi šlo, podpirali bi zopet tudi Poljake; torej podpirajo tudi jezik dotičnih narodov kot službeni jezik. Dà, Galicijo in Dalmacijo hočejo izbaciti iz zveze kraljestev in dežel, zastopanih sedaj v Dunajskem državnem zboru.

Dokler torej liberalni Nemci ne odstranijo takih nasprotij in protislovij, jim tudi Avstrijski Slovani ne bodo verovali, da bi bili oni v resnici preverjeni o neizogibni potrebi nemščine kot državnega, torej tudi notranjega jezika pri uradih in sodiščih. Na teh očitnih protislovjih se po takem porušijo težnje liberalnih Nemcev.

In celó, ko bi se odstranil duvalizem, ko bi se napravil n. pr. tak status, kakoršen je bil začasno za Bachove diktature, bi liberalni Nemci ne mogli dokazati, da je nemščina kot državni jezik neizogibna potreba. Proti takim dokazom bi govorile skušnje od leta 1867. do današnjega dne, ko se rabijo navedeni jeziki tudi kot notranji, da ne rečemo kot državni jeziki. Bachu očitajo, da je bil hud centralist, germanizator; a kljub temu ga ne morejo pohvaliti, da bi bil uvedel on nemščino kot državni jezik. On, kot ženijalen državnik bi tega

gotovo ne bil zamudil, ako bi bil pošteval nemščino kot neizogibno potreben državni jezik. Naopak; ravno o Bachu je znano, da je bil začel dejanski izvrševati narodno avtonomijo sosebno na Ogerskem, torej podeljevati pojedinim jezikom tudi značaj državnih ali, pohlevniše, notranjih jezikov.

Sicer pa, tudi ako ne gledamo na podeljeno in sedaj veljavno, pod najvišim zaščito varovano ustavo, bi bilo jako čudno, da bi večina narodov kar brezuslovno priznavala kak jezik kot državni jezik, ki ni jezik te večine; že sami Slovani so velika večina nasproti liberalnim Nemcem in tudi vsem Nemcem skupno, ki bivajo v Avstro-Ogerski. Zraven Slovanov je pa še več milijonov Madjarov, Romunov in nekaj stotisoč Italijanov. Z vsemi temi narodi bi se morali Nemci poprej sporazumeti, dogovoriti, predno bi oni sprejeli nemščino kot državni jezik.

Kar pa je dandanes merodavno, je ustava avstrijska, katera ne govori v nobenem svojih osnovnih členov o državnem jeziku. Pač pa obseza ista ustava člen XIX. osnovanih zakonov, ki zagotavlja vsakemu pojedinemu narodu varovanje in gojenje lastne narodnosti poleg lastnega jezika. V tem členu je zagotovljeno, da ima jezik vsakega naroda jednako pravo v šoli, uradu in javnem življenju. Ta člen izrecno varuje vsak narod tega, da bi se silil učiti poleg svojega še kakega drugega jezika. Dr. Rieger se je izrazil nasproti presvetlemu vladarju v omenjenem pogovoru, da bi bilo dobro, ko bi se skrbelo, da bi se učenci srednjih šol učili ali prisilili učiti poleg maternega tudi drugega deželnega jezika. Njegovo Veličanstvo je pa odgovoril, da bi bilo to sicer vredno žele, kolikor bi bilo to dovoljeno po ustavi. S tem odgovorom z najviše strani je povedano, kar je izrečeno dejanski v ustavi. V ustavi v 3. odstavku XIX. ali narodnostnega člena je izrecno prepovedano, da bi se kdo silil učiti se poleg maternega tudi drugega deželnega jezika. Ustava torej ne more nikogar prisiliti, da bi se učil poleg maternega tudi drugega jezika; to velja pa za vse narode, torej za Čehe, kakor za Nemce, za Nemce, kakor za Čehe.

Po takem je stvar jasna in z nova potrjena z najviše strani, da ustava ne more prisiliti nikogar, da bi se učil poleg maternega tudi še drugega deželnega jezika. Vse, kar je možno doseči, more se zgoditi jedino potom razuma, potom sporazumljenja med narodi.

Ako se Nemci češkega kraljestva nočejo učiti češčine, drže se oni strogo ustave, in sicer, kakor rečeno, odstavka 3. člena XIX. Torej tudi Čehi niso prisiljeni učiti se drugih jezikov poleg maternega jezika. Ako je ustava taka, je ne more porušiti tudi nobena naredba, ker naredbe se morajo ravnati po ustavi.

Ustava tudi ne razločuje med zunanjim in notranjim jezikom.

Odstavek 2. čl. XIX. zagotavlja izrecno jednako-pravnost vseh v kaki deželi običajnih jezikov v šoli, uradu in v javnem življenju. V javnem življenju se rabi jezik poleg šole v političkih in raznih uradih in pa pri sodiščih. Tu torej ni omejen kak jezik samo na občenje na zunaj, s strankami, ampak je vsak jezik jednako-praven tudi na znotraj, kot službeni jezik. V jeziku, kateri se rabi na zunaj, je občeati tudi na znotraj, torej od urada do urada. Ako bi ne imela jezikovna jednako-pravnost jednake veljave na zunaj in na znotraj, bila bi taka narodna jednako-pravnost samo polovičarska, torej nevredna takega imena. Jezik, ki bi se ne smel rabiti na znotraj, bi se moral na znotraj umikati kakemu drugemu jeziku; to bi bilo poniževalno za jezik, ki bi se ne rabil jednako na znotraj, kakor na zunaj. Sledilo bi zajedno, da oni jezik, ki bi se rabil na znotraj, bi dobival prednost pred drugim jezikom. Take prednosti pa v ustavi ni, ker je izrečena in zagotovljena absolutna jednako-pravnost jeziku vsake narodnosti, torej tudi za notranjo rabo ali za občenje od urada do urada.

Ako po vsem tem zahtevajo Čehi češčino tudi kot notranji jezik v uradu in pri sodiščih, so oni popolnoma na ustavnem stališču. Čehi so se pregrešili proti ustavi drugod, namreč tam, kjer so dopustili ali dopusté, da bi se poleg češčine rabil tudi nemški jezik za Čehe, v tem ko ustava ne dela Čehom nikake sile, da bi rabili oni nemščino poleg češčine.

Kar zahteva ustava, da naj se rabi jeden in isti jezik v uradih na zunaj s strankami in na znotraj med uradi samimi, je zajedno primerno stvari sami. Kar se dogaja in razgovarja na zunaj med strankami, je vendar najprimerniše, da se zabeleži tudi v jeziku strank ter izvršuje v istem jeziku do viših instancij. Saj takim potom se izognejo najlaže vsakaterim pomotam in zmotam, ker se ni bati napačnega razumljenja, kakoršnemu se ni izogniti pri še takó ugodnem prevajanju. Ta resnica je jasna sama po sebi, ne da bi jo potrjevale tisočere skušnje odondot, kjer ni še uvedena jezikovna jednako-pravnost v zmislu 2. odstavka čl. XIX.

Vsiljevanje kakega drugega jezika kot državnega jezika pa ni samo protiustavno, ampak namerja narodno jednako-pravnost naravnost uničiti v svojih konečnih posledicah. Ako bi se uvedel kak jezik kot državni jezik, bi morali oni, ki hočejo postati uradniki, učiti se ga. Kje? V šoli. V kateri? Morda na srednjih šolah, morda pa tudi že poprej. In kdo hoče postati uradnik? Začetnik, deček tega še ne vé; on mora še le pokazati svojo nadarjenost. Kedaj se ta sposobnost razkrije? Pri jednih prej, pri drugih pozneje. Da bi šli pa gotovo pot, sklepali bi, da je najboljšše začeti že pri začetku, in takó bi nehoté prišli do učenja državnega jezika že v začetnih ali osnovnih šolah. Ker bi ne bilo možno ločiti nadarjencev od slabih glav, bi silili učiti poleg maternega jezika tudi državni jezik vso deco, vsaj vso mladino moškega spola. Takó

bi postala že osnovna šola dvojezična, če ne še večjezična. Tako osnovo šol pa obsojujejo vsi narodi s pedagoškega stališča. Taka šola torej tudi ne bi mogla biti na korist državi, katera potrebuje pedagoški izšolanih državljanov.

Iz tega je razvidno, kakó nevarne posledice bi imel kak jezik kot državni jezik, da molčimo o ustavi, ki govori izrecno proti takim posledicam. Resnica navedenih izvodov se kaže dejanski na Ogerskem, kjer prezirajo narodnostni člen nasproti nemadgarskim narodom. Početje na Ogerskem obsojujejo tudi tamošnji Nemci; a kar ne ugaja ondotnim Nemcem, ne more ugajati narodom, ki so zastopani v Dunajskem državnem zboru.

Lehko je govoriti o državnem jeziku, o državnem interesu onim strankam, katere same govoré isti jezik, ki ga hočejo uvesti kot državni jezik; za ostale narode je pa to vprašanje kardinalno vprašanje, ker seza globoko v vitalne, dà, naravnost v vitalne interese vsakega naroda, jezik, katerega bi ne bil državni jezik.

Predno bo torej možno samo govoriti zaresno o državnem jeziku, morajo se izvršiti druga uslovja. Narodi morajo doseči popolna uslovja za obstoj in razvoj narodnosti in jezika vsakega naroda posebe. Narodna enakopravnost se ima poprej popolnoma izvršiti v zmislu čl. XIX. osnovnih zakonov, torej v zmislu narodne avtonomije. Poprej mora dobiti vsak narod svoj juristični organ, ki mu bo varoval in po narodnoavtonomnih zakonih razvijal in pospeševal narodnost in jezik. Potem še le bo možno razgovarjati se o državnem ali službenem jeziku. Službeni jezik ima in mora imeti svoje meje, te meje so zares potrebne, ker zahteva velikanskih žrtv od narodov. Nemška liberalna stranka sodi prelehkomiselno, ako meni, da se narodi jednako lehkomiiselno udajo za žrtve, kakoršne ona zahteva pod pretvezo državnih interesov. Ako bi bila ta stranka zares modra, zares rodoljubna v zmislu interesa nemškega naroda, bi najprej

silila v izvršbo narodne enakopravnosti. Potem bi nastopila z drugo logiko, ker bi mogla vsaj nekoliko govoriti o primernosti, ne pa o neizogibnosti kakenga torej tudi nemškega kot službenega ali državnega jezika. Ta stranka bi morala po izvršbi narodne enakopravnosti prigovarjati tudi Madjarom, da naj se vnamejo za skupni jezik, ako in kolikor je primeren, da se rabi daleč navzgor. Poprej pa ne doseže nič, pač pa, ako možno, pomnoži nezaupnost nenemških narodov nasproti težnjam, ki jih razodeva le preočitno. Naj pa nemško-liberalna stranka ostane pri svoji dosedanji taktiki, ali naj se zmudri, Slovani avstrijski se zavedajo pomena one ustave, katero je ustvarila ravno ista nemško-liberalna stranka, katera jo hoče sedaj prezirati in pokopati v najvažnejšem, v členu XIX. osnovnih zakonov. Te ustave se bodo Slovani strogo držali, in te ne poruši nobena nasprotna stranka, niti ko bi dobila tri četrtine zastopnikov za porušbo. Ustava je dana na najslovesniši način, in ji je zagotovljen najvišji zaščit sedanjega vladarja po Njem samem in za Njegove naslednike, kakor je to izrecno izjavljeno v cesarskem diplomu od 20. oktobra 1860 in ponovljeno v patentu od 26. februarja 1861. Ta zaščit je zagotovljen nespremenjeno v ustavi od 21. decembra 1867, (Nr. 141. R. G. B.), ki velja do današnjega dne. Pod tem zaščitom bodo Slovani borili se nadalje, dokler se jim ne izvrši narodna enakopravnost v pravem zmislu torej neskrčeno. Slovani so torej na najtrdnjšem temelju ustave, ko jo branijo, da je ne porušijo oni, ki hočejo porušiti XIX. člen te ustave s tem, da se ustavljajo veljavi češkega in drugih jezikov tudi kot notranjih jezikov, in ki bi radi vsilili kot notranji jezik pojedinim narodom jezik, ki ni njih. Nobena zakonita moč zavednih narodov ne spravi s tega stališča, in kolikor trdnije bodo stali na tem stališču, poprej bo za-nje in za državo bolje, ker se napravi mir na podstavi ustave, to je z izvršbo narodne enakopravnosti.

O kritiki dr. Mahniča.

II.

K nasprotniškim razpravljanjem o nam očitanem razširjanju protestantskih načel.

(Dalje.)

Z nasprotniške strani navedeno mesto svetega pisma (Rom. XVI. 7) se nikakor ne more odnašati na žensko, ker govori ravno jedino o možkih (Andronicus in Sunius), imamo torej pravo misliti, da je tukaj tiskovna pomota, in da je mislil dr. Mahnič mesto Rom. XVI: 1 in 2, katero se glasi: „Priporoča vam Febo, našo sestro, katera je v službi cerkve, ki je v Kenhrehah, da jo sprejmete v Gospodu, kakor se spodobi svetim; in ji pomagajte pri vsakem opravilu, pri katerem koli bo vas potrebovala,

zakaj tudi ona je mnogim pomagala in tudi meni.“ Kakó pride torej od tega mesta svetega pisma naš častiti gospod nasprotnik do misli, da je apostol Pavel Febo prišteval apostolom, mogel bi pojasniti jedino on, zlasti ko vemo, da se ni nikdo prišteval apostolom zaradi tega, ker je pomagal apostolom in drugim kristijanom (svetim); ko vemo, da so apostoli vse kristijane poštevali kot brate in sestre, in da zaznamovanje „pomočnik“ ali „pomočnica“ je po najmanj primerno, da bi razumevali pod istim apostola.

V vrsto velikih čudnostij ali hudih neprikladnostij dr. Mahniča spada, ako pripisuje on prištevanje ženske k apostolom ravno svetemu Pavlu, kateri nalaga ženskam v cerkvi ali občini izrecno podanost, podložnost, pred vsem

pa molčanje in to utemeljuje celó opetovano ter naglašá posebe, kakor to dokazujejo brezdvombeno mesta svetega pisma I. Cor. XIV: 34, 35 in I. Tim. II: 11 do 15.¹⁾ Še očitniše se kaže ta nasprotniška neprikladnost v tem, da se apostol izraža razločno, kaj da umeva pod pomočnico občine, ko pravi I. Tim. V: 9, 10: „Vdova naj se izbere ne spod šestdeset let, katera je bila jednega moža žena in ima pričevanje dobrih del, ako je zredila otroke, ako je sprejemala popotne, ako je umivala noge svetim, ako je stregla revnim, ako si je prizadevala za vsako dobro delo.“ Kajti te besede apostolove, obsejajoče sposobnost pomočnice, ne dajejo dvomiti, da isti nikakor ni od njega priporočene sestre Febe prišteval apostolom, ampak diakonismam.

Dijakonise so imele namreč poleg streženja jetnikom in bolnikom nadzorovati tudi ženske pri bogoslužnih opravilih, oskrbovati slačenje in oblačenje ženskih krščencev in jednaka opravila; bilo jih je torej zlasti v večih mestih mnogo. V Konstantinopolu bilo jih je za patrijarha Ivana Krizostoma štirideset, med njimi mnogotere rojene iz najimenitnejših rodov; v tem ko je patrijarh Cirijak okolu leta 600 sezidal cerkev, ki stoji še dandanes kot mošeja, ter jo na čast svoje kot diakonisa delujoče sestre imenoval diakoniško cerkev. Dijakonisi se spominjajo tudi koncilji, specijalno Tzulanski v kanonih 14, 40 in 48; nekatere iz njih imenovali so celó v pogledu na njih večo starost presbiteride; vendar so se te kar odstranile z 11. kanonom Conc. Zaod. kot neosnovane v cerkvenem sporočilu. Sicer pa diakonisi, dasi so oskrbovale del diakonom pripadajočih manj bistvenih opravil in so se ravno zategadel imenovali diakonise, ni nikakor stavljati v vspored z diakoni, tudi ne s subdijakoni, dà, niti s kleriki, ki so prijeli *quatuor ordines minores*; kajti pokladanje rok škofa, čegar so diakonise takisto potrebovale za nastop svoje službe, poštevalo se je vedno le kot blagoslov (*benedictio*), kateri je dobro razločevati od zakramenta *Ordinis*.

Vse to pa ne zavira našega častitega gospoda nasprotnika, ki se vede kot ekseget *ἐξήγησεν*, pripisovati svetemu Pavlu, češ, da bi bil isti sestro Febo, katero je do cela razločno zaznamoval kot diakoniso, in katera ni imela v hierarhiji niti najmanjše stopinje ter je ni mogla imeti, prišteval celó apostolom in torej nekako postavil na čelo hierarhije!

¹⁾ Mesto I Cor. XIV: 34, 35 se glasi: „Žene naj v cerkvah molčé; ni jim namreč dovoljeno govoriti, ampak podložne naj bodo, kakor velevala tudi zakon. Ako pa hočejo biti poučene v čem, naj vprašajo doma svoje možé.“

Drugo mesto I Tim. II: 11–15 se glasi: „Žena naj se na tihem uči z vso pokornostjo, ne dovolim pa ženi, da bi učila, tudi ne, da bi gospodovala nad možem, ampak tiha naj bo. Saj je bil Adam prvi stvarjen, potlej Eva. In Adam ni bil zapeljan, ampak žena je bila zapeljana. Zveličana pa bo s poročenjem otrok, ako ostane v veri in ljubezni, v posvečenju z zdržljivostjo.“

Dr. Mahnič skuša sicer utemeljiti svoje čudno razlaganje mesta svetega pisma „Rom XVI.“ z zamišljenimi izreki svetih cerkvenih očetov in drugih eksegetov; vendar je takó previden, da ne sporoča ne teh cerkvenih očetov in eksegetov, ne njih izrekov. Zatorej moremo samo obžalovati, da naš častiti gospod nasprotnik vsebino skrivnih virov, iz katerih zajemlje, sebično pridržuje radovednemu svetu, namesto da bi te razsvetil s poročilom takih virov. No postavljati se nasproti nam ne sporočenim izrekom ne imenovanih cerkvenih očetov in eksegetov moremo mi ravno takó malo, kakor nasprotniškim praznim z ničimur ne utemeljenim trditvam pridevati kak pomen. Mi smo neveljavnost nasprotniških trditev dokazali s pomočjo virov, ki se ne dajo pobijati in imamo podanemu dotičnemu dokazu samo še dostaviti, da sosebno z nasprotniške strani navedeno mesto svetega pisma „Rom. XVI: 1“ razumevajo katoliki v obče takó, kakor je umejemo mi. Ako se hoče naš častiti gospod nasprotnik preveriti o tem in zajedno o zmoti njegovega prečudnega umetja: naj se potruži le nekoliko, da odpre že zgorej od nas navedeno, v Goriškem duhovnem seminšču rabljeno knjigo cerkvene zgodovine patra Vascotti-jat. tom. I., pag. 88, in ondi najde naslednji stavek, ki ga razsveti popolnoma: „Praeter diaconos etiam diaconissas fuisse in primaeva Ecclesia, ex epistolis S. Pauli (Rom. c. 16: 1 et I. Timoth. c. 5) eruitur.“

Ravno takó napačna je nasprotniška misel, kakor da bi se v svetem pismu¹⁾ svečeniki in celó apostoli imenovali diakoni, torej se zamenjavali s temi, kar nikakor ni. Grške besede „*δῆκονος*“ (ministro, strežem); „*δῆκονος*“ „*δῆκονος*“ (expeditus ad ministrandum, sposoben za streženje) in *δῆκονος* se morejo sicer v gorenjem pomenu rabiti ne samo za diakone, ampak tudi za svečenike, škofo in apostole zaradi tega, ker so vsi, vsak v svojem področju prav posebe poklicani služiti jedni in isti sveti stvari.²⁾ Ali izraz *δῆκονος* ima poleg tega tudi specijalni pomen posebne stopinje v hierarhiji, in to je povod, da z besedo *δῆκονος* (sacrarium) se zaznamuje sosebno v vstočni cerkvi oni oddelek cerkve, v katerem hranijo diakoni svojemu varstvu izročene reči in vsled tega tudi ostajajo pogostoma v njem.

Dvoji pomen besede „*δῆκονος*“ poštevajo vsi od katoliških avtoritet aprobovani prevodi svetega pisma, in, kakor se nam zdi, bila bi bila stvar našega častitega gospoda nasprotnika, pogledati v take prevode ter se preveriti, da v tekstih, ki jih navaja on, ne rabi se nikjer beseda „diakon“, ampak „sluga“ ali „delavec“, v tem ko bi bil našel tam, kjer je govor o diakonih, jedino besedo „diakon“. ³⁾ To je zamudil ter se ima zahvaliti torej jedino svoji latinizatorski površnosti, ako meni, da je celó na najjasnejših mestih svetega pisma zasledil ne-

¹⁾ I Cor. III: 5, II Cor. III: 6 in I Thes. III: 2.

²⁾ Vide „Slov. Svet“ št. 1 od 10. januarja 1890, pag. 12, 13.

³⁾ I Tim. III: 8, 12.

prave izraze o katerih doslej nihče ne vé kaj razun njega, ker ravno sam tava v zmotah ter razširja zmote, torej, kakor naravno, vidi povsod samo zmote.

Da imenuje apostol Peter (I Petr. II: 25) Jezusa Krista samega „škofa“ ali pravilneje „pastirja in škofa“ naših duš in popolnoma v soglasju s tem na drugem mestu (I Petr. V: 4) „nadpastirja“, pač ni dvomil še nikdo. Da imenuje apostol Pavel Zveličarja, kakor trdi naš častiti gospod nasprotnik, v listu do Hebrejcev „apostola“, je pravo samo toliko, kolikor ima tudi grška beseda „Ἀπόστολος“ poleg v cerkvi navadno jej pridevanega, tudi drugačne pomene, zlasti tudi pomen poslanca (legatus);¹⁾ zatorej čitamo v prevodih, potrjenih od katoliških avtoritet namestu Hebr. III: 1 besede: „ozrite se na Jezusa, Poslanca in velikega duhovna naše vere.“ Da pa je bil Zveličar poslan od Svojega nebeškega Očeta, je on sam opetovano zatrdil.²⁾ Sicer pa bi ne bilo ničesar ugovarjati proti temu, ako bi naš častiti gospod nasprotnik dokazal nepravost prevodov in s tem zajedno, da imenuje sveti Pavel Boga in človeka dejanski v cerkveno najbolj rabljenem pomenu „apostola“.

Saj imenuje sveti Peter Jezusa Krista, kakor smo videli, jedenkrat „nadpastirja“, drugikrat pa „pastirja in škofa naših duš“; sveti Pavel pa „poslanca in velikega duhovna“ (Hebr. III: 1). Vrh tega se imenuje Spasitelj še pogostoma veliki duhovnik in večer veliki duhovnik po načinu Melkisedeka, potem le veliki duhovnik in veliki duhovnik, ki je viši od nebes. veliki duhovnik, ki sedi na desnici prestola Veličestva, veliki duhovnik v pravem šotoru, ki ga je postavil gospod, ne pa človek, veliki duhovnik bodočih blag; tu pa tam tudi le svečenik ali večni svečenik po načinu Melkisedeka, kakor tudi lastnik stalnega svečeništva, jedenkrat pa kot veliki pastir. kakor se razvidi iz Pavlovega lista do Hebrejcev V: 5, 6, 10; VI: 20; VII: 21, 24, 26; VIII: 1, 2; IX: 1; X: 21 in XIII: 20. Ker so torej apostoli bili škofje, da se poštevaajo kot predniki škofov; vrhu tega v cerkvi Kristovi zaznamuje tudi izraz „veliki duhovnik“ škofa, da, grški izraz „Ἀρχιεπίσκοπος“ se rabi enakomerno za velikega duhovnika in škofa, ne mogli bi mi, kakor rečeno, videti tudi v tem nikake neprikladnosti, ako bi bil sveti Pavel našega Zveličarja dejanski imenoval apostola v strogo-cerkvenem smislu.

Da pa jednorodeni Sin Božji, kakor je bilo proročevano že v psalmih,³⁾ je bil, je dejanski svečenik, ki je uvedel krščanstvu običajno nekrvavomašno daritev ter ostane za vse čase veliki duhovnik (Ἀρχιεπίσκοπος), ali škof (ἐπίσκοπος, Superintendens, nadzornik), zajedno nadpastir naših duš, s kratka nevidni poglavar svoje cerkve: o tem more dvomiti jedino latinizator, katolik nikdar!

Katoliki imajo za popolnoma naravno, da apostol Pavel priporoča zaslužno pomočnico ali dijakoniso kristijanom; mi se spodbujamo na krščanski ponižnosti istega apostola, ki se v svojih listih, kakor tudi drugi apostoli in svečeniki, neprestano postavlja kot slugo evangelija, nove zaveze in občine ali cerkve; mi verujemo apostoloma Petru in Pavlu, da naš Zveličar je bil, je in ostane večno poslanec svojega nebeškega Očeta, veliki duhovnik ali škof naših duš. Naš častiti gospod nasprotnik pa pripisuje apostolu Pavlu, da bi bil priporočeno pomočnico prišteval apostolom ter postavil apostole in svečenike ne jednako diakonom kot služabnike evangelija, oziroma telesa Kristovega, ampak kot diakone, torej da bi bil zamenjal hierarhiške stopinje. Da, on gre še dalje, ko postavlja nauk apostolov Petra in Pavla, da je Zveličar poslanec svojega nebeškega Očeta, zajedno večni veliki duhovnik ali škof naših duš, kot čudnost, ako ne celó kot neprikladnost ali absurdnost.¹⁾

V zgorenji opomnji doslovno navedeno mesto iz nasprotniške kritike nas poučuje zajedno o nameri, katera vodi dr. Mahnič, in vsled katere porablja on vse, da bi po načinu vseh krivoverskih učiteljev provzročil dvomljenje ne samo o pravosti pojedinih važnih izrazov od svetega Duha navdahnjenega svetega pisma, ampak da bi preiskoval celó katoliški dogma, ako ne celó kazal kot neprikladnost ali absurdnost. On hoče ravno dokazati, češ, da pri teologiških razpravljanjih se ne morejo posebno poštovati izrazi svetega pisma, in v resnici ni njegova krivda, da se mu je to ponesrečilo tudi tukaj. Vsekakor se je pokazal tukaj zopet latinizatorja, kateri, sledeč svojim na pozemsko obrnjenim namenom, ne pomišlja se, škodovati avtoriteto ter katoliškemu veronauku v obče prizadejati hudih postranskih udarcev.

Popolnoma takisto, kakor nasproti mestom, v brošuri navedenim iz svetega pisma, nastopa naš častiti gospod nasprotnik na pag. 195. svojega „Rimskega katolika“ tudi proti izreku svetega Hieronima, takisto porabljenu v brošuri. Kajti kakor ondi proti izražanju svetega pisma, obrača se tudi tukaj nasprotniški naskok bistveno proti imenovanemu svetemu cerkvenemu učitelju, ne pa proti brošuri, katere dotično razpravljanje se z nasprotniške strani potrjuje popolnoma. Zatorej nam boče tudi tukaj zopet samo kratko konstatovati popolno soglasje z nasprotniške strani navedenega z vsebino brošure; zato pa nam bo obračati toliko večjo pozornost

¹⁾ Žal, mi ne moremo dotičnemu razpravljanju v „Rimskem Katoliku“ pag. 192, 193 pridevati drugega pomena; kajti to se glasi v izvirniku doslovno: „Sè samimi imeni si bo g. pisatelj pač malo okoristil. Ali ne imenuje s. Pavel Hebr. 3. Jezusa Kristusa samega apostolja, sv. Peter pa I. 2, 25 škofa naših duš? Nadalje se presbiteri, da celó apostoli imenujejo diakoni (I Kor. 3, 5. II Kor. 3, 6. I Tes. 3, 2.) Da, sv. Pavel prišteva apostoljem celó žensko — kakor s tehtnimi razlogi umevajo sveti očetje in za njimi drugi eksegeti. Rim. XVI. 7“

¹⁾ Tudi blizu sorodna beseda „ἀποστολή“ se podaje v slovenskem s „poslanstvo“ ali v nemškem z „Absendung“.

²⁾ Ioann. XVII: 18 in XX: 21.

³⁾ Ps. 110: 4 „Ti si svečenik večno po načinu Melkisedeka“.

krivim nazorom, ki se kažejo v nasprotniških razpravljanjih, ko utegnejo očrtniti nekoliko celó svetega Hieronima.

Stavek brošure pag. 19., v katerem se spominja izrek svetega pisma, glasi se v svoji celoti: „Celó najsvetejšega dejanja duhovenstva, svete mašne daritve, ne izvršuje najviši škof izdatniše, nego najmanjši izmed svečnikov, in ravno zato je menil sveti Hieronim zaznamovati bistveno razliko med škofom in svečnikom v strogo cerkvenih (zakramentalnih) zadevah jedino s tem, da pristaje prvemu tudi eminentno pravo, posvečevati dijakone in svečnike, torej podeljevati viša posvečevanja, v tem ko smejo, kakor znano, celó najviši svečniki (prelati redovnega klera) podeljevati jedino nižja posvečevanja (quatuor minores ordines) svojim podložnim.“¹⁾ Naš častiti gospod nasprotnik pa navaja na pag. 195. svojega „Rimskega katolika“ besede svetega Hieronima, katere je imel pisatelj pred očmi, in te se glasé: „Quid enim facit excepta ordinatione episcopus, quod presbyter non faciat?“ (Kaj opravlja pač, izvzemši posvečevanje, škof, česar bi ne opravljal tudi svečenik?)

Ako se pa ta izrek svetega Hieronima takó umeva in more jedino takó umeti z nasprotniške strani, da se ravno ž njim postavlja kot brezdvombeno in utrjuje viša oblast škofov, katera se bistveno razlikuje od oblasti svečnikov: mora to toliko bolj veljati o zgorej navedenem stavku brošure, ker v tem stavku se izrek svetega Hieronima ne razteza na korist svečnikov, pač pa omejuje bistveno. Pisatelj brošure je menil namreč, kakor mi, da sveti Hieronim je odnašal svoj izrek ne morda na vse, ampak jedino na strogo cerkvene, torej svečeniške ali, kakor se izraža brošura, sakramentalne zadeve, in je hotel, da se odnaša takó, kar je tudi izrazil popolnoma; v tem ko z nasprotniške strani navedene besede izreka ne obsezajo te pač samo po sebi umevne omejitve, torej bi se mogle krivo umeti sosebnost od neteologov.

Se ve da bi bilo misliti, da nima naš častiti gospod nasprotnik tudi za napade proti svetemu Hieronimu najmanjšega povoda. On omenja sicer, da bi dokumentoval svojo zvedenost, tudi to, da sveti Hieronim se ni pomišljal nastopati proti škofom, ki so posvečevali nevredne osebe v svečnike ali cerkveno blago zapravljali s zabranjevanjem vpliva nižega klera, ter da se ni pomišljal izražati se, da po svetem pismu se zahteva od škofa in

svečenika jednaka sposobnost. No ta sama po sebi opravičena razlaganja veleznamenitega cerkvenega učitelja ne dajejo nikakega povoda za kako nevšečno opomnjo, tudi nikakor ne spadajo h kritiki brošure, katera se jih niti v najmanjšem ne dotika; dr. Mahnič more torej svoje proti Hieronimu obrnene opomnje pridejati pač jedino njegovemu zgorenjemu izreku „Quid enim facit, excepta ordinatione, episcopus, quod presbyter non faciat?“ zlasti ko se kritikovana brošura odnaša jedino na ta izrek. S tem pa kaže zopet do cela razložno, da gledé na bistveni razloček med področjem škofa in svečenika, kolikor odgovarja²⁾ to potestati ordinis, ni s seboj na čistem; kajti gorenji izrek svetega Hieronima ne daje povoda k nikakim nepovoljnim opomnjam, sosebnost ko cerkev ni nikdar prenehala priznavati popolne pravosti istega izreka.

Da so bili nasledniki apostolov prvotno odločeni za opravljanje vseh bogoslužbenih opravil, sosebnost za podeljevanje sakramentov, in da so se imenovali njih okraji (škofije) „παροικία“ (paroecia, parochia), ni sicer nikakega dvoma; vendar pa so imeli, jednako svojim prednikom, apostolom, svoje pomočnike v svečnikih, po katerih so se mogli dajati po potrebi nameščevati se, ako ni šlo za podelitev viših posvečevanj, katera so hoteli apostoli pridržati izključno sebi in svojim naslednikom. Ta apostolska uredba ni trpela bistveno nikake spremembe tudi po velikanski pomnožitvi vernikov, katera je vstvarila potrebo lastnih župnij (fajmoštrij) s svečniki na čelu; kajti tudi danes še se dajejo škofje zastopati po svečnikih, od njih pošiljanih (s službo legitima missio) ali delegovanih, pri podeljevanju vseh ostalih sakramentov, ne pa pri podeljevanju viših posvečevanj.

Četvero nižih posvečevanj, katera podeljujejo zato pooblaščenim svečnikom, in o katerih smo govorili že zgorej, so v katoliški cerkvi ravno tako veljavna, kakor konfirmacija, ki jo podeljujejo zato pooblaščenim svečnikom.³⁾

Ako pošteujemo pri tem, da v škofa prekonizovani svečenik, predno doseže posvečevanje v škofa, ima dejanski pravo izvrševati drugačna opravila škofova, ne pa da bi smel podeljevati posvečevanja in dosledno tudi postavljati duhovnike; da so nadalje pri eksemptih redovnih prelatih nullius dioecesis podobne razmere: ne more se nikakor dvomiti o popolni pravosti gorenjega izreka svetega Hieronima, in se je le čuditi, da isti dr. Mahnič, ki na drugih mestih svoje kritike žigosa na-

¹⁾ Selbst die heiligste Handlung der Geistlichkeit, das heilige Messopfer, bringt der höchststehende Bischof nicht wirklicher dar, als der geringste unter den Priestern, und hat eben deshalb der heilige Hieronymus den wesentlichen Unterschied zwischen Bischof und Priester in streng kirchlichen (sakramentalen) Angelegenheiten lediglich dadurch bezeichnen zu sollen erachtet, dass dem Ersteren auch das eminente Recht zusteht, die Diacone und Priester zu weihen, also die höheren Weihen, zu ertheilen, während bekanntlich selbst die höchststehenden Priester (die Praelaten des Regularclerus) lediglich die niederen Weihen (quatuor minores ordines) ihren Untergebenen ertheilen dürfen.“

²⁾ Ker more jedino s posvečevanjem postati škof ali svečenik, treba nam je pri presojevanju razločka med škofom in svečnikom, kakor je umevno samo po sebi, držati se jedino potestatis ordinis.

³⁾ Podeljevanje sakramenta birme je sicer v zapadni cerkvi pridržana škofom; ali pri vstočnih katolikih se starodavni običaj, ki se opira na sveto pismo (Act. VIII: 14—17 in XIX: 5—7), birmo podeljevati takoj po krstu, varuje do današnjega dne. Ta običaj, nad katerim se nikakor ni spodtikal Florentinski koncilj, in zaradi česar se ga drže katoliki vstočnega obreda, je v zvezi s tem, da je izročeno svečnikom podeljevanje tega sakramenta.

stopanje proti izjavam, ker prihajajo od škofov, kot nekrščansko in razkriva v obče neukrotno strastnost, ne pomišlja se, tukaj obrekovati spomin svetega cerkvenega očeta brez vsakega osnovanega povoda s tem, da ga opravlja na pag. 195. svojega „Rimskega katolika“ z besedami: „Bil je namreč Hieronim vroče krvi in posebno v prejšnjih letih zelo strasten.“ Ta karakteristika svetega cerkvenega očeta, zajedno veleznamenitega cerkvenega učitelja se kaže zlasti iz peresa svečenika v časopisu toliko čudniša, ko ne more dr. Mahnič pokazati na nobeno mesto mnogih del Hieronimovih, katera mesta bi opravičevala tako karakteristiko, vrhu tega se ista ne dá združiti z znanim življenjem svetega Hieronima.

Leta 340. rojeni sveti Hieronim je preživel svoja mlajša ali, kakor se pravi z nasprotniške strani, poprejšnja leta v neprestanem marljivem učenju sosebno v Rimu, Trieru, Ogleju, in sicer pod vodstvom škofov in svečnikov, ki, pripadajoči nekaj sekularnemu, nekaj regularnemu kleru, so živeli sveto življenje ter so imeli svojega odgojenca celó za vrednega svojega prijateljstva, kar bi gotovo ne bilo, ako bi se bila prikazala pri njem vroča kri ali celo namišljena velika strastnost. Ne zadovoljen z že pridobljenim znanjem, šel je Hieronim v 33. letu življenja (372) na potovanje preko Grške na oddaljeni vstok, ondi (v Siriji) se je umaknil po načinu puščavnikov v samoto, da bi se posvetil popolnoma molitvi in učenju sosebno tudi popolnemu izučanju hebrejščine, zajedno da bi spisal poleg več pisem životopis svet ga puščavnika Pavla, na kar je bil v štiridesetem letu življenja (379) od Antijohiškega škofa Pavlina posvečen v svečenika, kar se že celó ne dá združiti z namišljeno veliko strastnostjo. Kot svečenik je Hieronim ostavil Antijohijo, da bi se v Carigradu pod vodstvom ondotnega škofa (svetega Gregorja Nacijanškega) dve leti popolnjeval v učenju svetih pisem, na kar še le, takó

vsestranski oborožen s temeljitim znanjem, se je preselil v 42. letu življenja (382) kot dozorel možak v Rim in je tukaj dosegel veliko ime ne samo radi svoje učenosti, ampak tudi vsled svojih del in svojega eksemplarnega vedenja, dà, postal je ljubljeneč, ne samo ljudstva in klera, ampak celó svetega papeža Damaza, kateri ga je postavil na ravno takó častno, kakor vplivno zaupno mesto.

Tukaj v Rimu, torej v zreli moški dobi, dà, poslednjih let njegovega bivanja na zapadu, je bilo, ko se je sveti cerkveni učenik lotil boja proti potratu in pregreham dolžnosti zanemarjajočih škofov in drugačnih pripadnikov klera, in ta boj je odobral sveti Damaz; ko pa je ta umrl leta 384, bil je sveti Hieronim vsled svojega boja takó mnogostransko preganjan, da se je čutil prisiljenega, Rim ostaviti v 45. letu življenja, da bi obiskal svete kraje Palestine, kakor tudi samostane egiptovske ter potem v stalnih pobožnih vajah in napornem duševnem delu v betlehemiški samoti sklenil svoje dolgo življenje (420). Kakó se vjema s tem nepretrgano nit napornega dela in pobožnih vaj kažočim življenjem svetega Hieronima istemu z nasprotniške strani očitana velika strastnost? In ali se je ta namišljena strastnost, kakor se navaja z nasprotniške strani, pokazala sosebno prejšnjih, torej pač mlajših let svetega cerkvenega učitelja, v tem ko del, iz katerih bi bila ta strastnost po zagotovilu nasprotniškem neki razvidna, ni mogel spisati prej, nego v dobi od 42. do 45. leta. Vsekakor kaže ozko razmerje, v katerem je bil sveti Hieronim k svetemu papežu Damazu, kakor tudi varstvo, katero je dajal poslednji delovanju Hieronimovemu, da sta bila ta dva svetnika jednega mišljenja, da torej naš častiti gospod nasprotnik, ko namišlja svetemu cerkvenemu učitelju Hieronimu veliko strastnost, očita to tudi svetemu papežu Damazu.

(Konec tega (II.) odstavka pride).

Pravice Slovencev do svetojeronimskega gostinjskega (hospicija) v Rimu.

(Konec.)

V izvirniku se to potrdilo tako le glasi:

„Cum lex caritatis admoneat, rogantibus utilem ueritatem non celare, nos infrascripti ab honesto uiro Luca Jampsich rogati, ut iuxta animas nostras coram Domino perhiberemus testimonium ueritati de casu subiecta, roganti annuimus et coram Deo de pura conscientia et certa scientia, utpote in Carniolia nati et educati, dicimus et attestamus, quod prouincia Carniolia sit prouincia Sclanonica seu Illyrica et populus eam inhabitans sit Illyricus et lingua, qua omnes communiter utuntur, sit Illyrica sola in omnibus ciuitatibus, oppidis et villis, neque aliam callent, praeter oppidum Gocheuiacum alipuo villis annexis, ubi incolae loquuntur Germanice; est autem ille tractus inter Carni-

oliam et Dalmatiam, uicinus mari Adriatico et undequaque a populis linguae Illyricae cinctus“.

„Insuper de certa scientia attestamus, praedictam prouinciam et eius incolas ab omnibus populis uno ore censeri et appellari Illyricos. Nec turbare debent litterae Dominorum Deputatorum dictae prouinciae quia uerissimum quidem est, quod illi dicunt, prouinciam esse Caesareae Maiestati subiectam et Germaniae additam; unde tamen non sequitur, prouinciam uel gentem non esse Illyricam. Et quod addant, peregrinos debere ad Germanorum Hospitale recurrere, et non ad Illyricum, id sine dubio, uel ex aliqua praua aut insufficiente informatione subrepsit, qua putabant, peregrinos praedictos in Germanico suscipi Hospitali, aut suscipiendos esse. Nun-

quam enim intendebant, aut intendere poterant nel debebant, pauperos peregrinos ab utroque Hospitali excludere et naturali eorum iure priuari quo eos nemo priuare potest. In horum fidem manum nostrarum subscriptiones et sigilla nostra apposimus. Romae, Martii die trigesima prima, anno 1654.⁴

„Joannes Georgius a Lamberg, Baro in Stein. et Af. Guetenberg manu propria † Loco signetti (sic!); Joannes Sigefridus a Lamberg m. p. † Loco signetti, Franciscus Albertus Kayssel manu propria † L. signetti; Joannes Franciscus Copriua de Reichsperg m. p. L. signetti; Jodocus Jacobus a Galemborg m. p.; Sigfridus a Galemborg; Joannes Adamus Engelschauser m. p. L. signetti.

„Nos quoque infrascripti, nati et educati in Croatia rrouincia Carnioliae contermina, eorum quae hic supra-scripta sunt bene conscii et periti cum praedictis testibus supradicta eodem ut illi modo affirmamus. Romae, trigesima prima Martii 1654. Comes Nicolaus Drascovich perpetuus de Trahostian m. p. † Loco signetti; Comes Joannes Drascovich perpetuus de Trahostian (Drachenstein) m. p. † Locus signetti.“

„Fidem facio per praesentes ego Notarius publicus nfrascriptus qualiter die XI. Aprilis 1654 Illustrissimi DD. Comites Nicolaus et Joannes Draskonitij perpetui de Trahoistian, filii quondam Illustrissimi et Ecelentissimi D. Comitis Joannis Palatini Proregis Hungariae, et mediante iuramento, tactis scripturis, recognouerunt et recognoscunt subscriptiones suas et duo sigilla, quibus ordinarie utuntur; eo et medio eorum iuramento tactis corporaliter scripturis recognouerunt similiter subscriptiones et sigilla Illustrissimi D. Joannis Georgii Baronis a Lamberg et Illustrissimi D. Joannis Francisci Copriua subscriptiones, litteras, caratheres (sic!) in forma etc. omni etc. Et alias latius prout in actis meis etc. Ad quae etc. in quorum fidem Datum hac die et anno praedictis. Ita est. Ego Leonardus de Leonardis Curiae Eminentissimi et Rdsmi D. Cardinalis Vicarii, notarius in fidem etc. † Loco sigilli.“ (Starine, XVIII. str. 147—148).

Razven Jamšiča so se tudi slovenski bratje svetojeronimski pobrinili za svoje pravice. 17. aprila 1654 so se zbrali naslednji bratje: Ivan Štajer Štefanov iz Krškega in predsednik bratovščine, Ivan Klobason Vincencov iz Gorice, Blaž Blančis Kristofov od Grebencov, Jurij Kolenec Andrejev iz Ljubljane in njegov sin Ljudovik ter Ivan Anton Pellegrin Juštov iz Trsta. Ti so izbrali kot svoja zastopnika v pravdi pred sv. roto svoja sobrata Hippolita Urselli-ja in popa Jurja Križanića iz zagrebške škofije,¹⁾ a zadnji imenuje 22. aprila Ursellija kot svojega pooblaščenca.

15. maja 1654 je bil prvi dan pravde, ko sta odvetnika Aleksander Saracinelli in Herkul Ronconi zagovarjala Jamšiča in Slovence sploh. Njima je odgovarjal Paštrić, a temu zopet Križanić. Iz neznanih

uzrokov bila je potem pravda odložena do 10. decembra 1655, ko je zopet Križanić moško zagovarjal Slovence, a Dalmatinei so njemu ugovarjali. Ti so bili naložili svojemu odvetniku Liberatu, naj izprosi od papeža ukaz sv. roti, da ima ta razsoditi, katere dežele so imeli papeži v mislih, ko so ustanovili svetojeronimski gostinjec. Vrhu tega naj goni Liberat pravdo naprej ne le proti Jamšiču, nego proti vsakemu Slovencu, da se konečno stvar pojasni, kdo ima pravico do gostinjea.

Vsledi tega pritiska izreče se sv. rota, da „prava in resnična ilirska dežela je Dalmacija, h kateri spadajo še Hrvatska, Bosna in Slavonija, a da imajo biti popolnoma izključeni („penitus exclusi“) Korošci, Štajerci in Kranjci.“ (In to razsodbo javil je bil Paštrić kranjskim stanovom že 23. marca 1654). Razsodba je bila razglašena 24. aprila in se glasi v izvirniku:

„Christi nomine inuocato, pro tribunali sedentes et solum Deum prae oculis habentes, per hanc nostram definitivam sententiam, quam de Dominorum nostrorum Coauditorum consilio pariter et assensu ferimus in his scriptis in causa et in causis, quae primo et in prima coram nobis uersae fuerunt, et uertuntur instantia inter Venerabilem Congregationem et Hospitalis Sti Hieronymi Illyricorum de Urbe ex una, ac Jo. Baptistam Jampsi, Filium Lucae Jampsi oriundum ex Ducatu Carnioliae, Joannem Calabassonum quondam Vincentii de Goritia, Blasium de Blanchis qm. Christophori de Gribensis, Georgium Colonz qm. Andreae de Lubiana, ac Georgium Crisianum qm. Gasparis partibus ex altera de et super declaratione Bullae s. m. Sixti quinti editae super erectione Ecclesiae Collegiatae Sti Hieronymi Illyricorum, quoad Prouinciam Nationis Illyricae in ea nominatam, rebusque aliis, prout in actis, Dicimus, pronunciamus, sententiamus, definimus et declaramus: Prouinciam ueram et propriam Nationis Illyricae iuxta Bullam et mentem dicti Sixti quinti fuisse et esse ac intelligi debere, Dalmatiam siue Illyricum, cuius partes sunt Croatia, Bosna et Slauonia, exclusis penitus Carinthia, Styria et Carniola; et oriundos ex dictis quattuor regionibus Dalmatiae, Croatiae, Bosnae et Slauoniae tantum admitti posse tam ad Canonicatus et Beneficia ecclesiastica eiusdem Collegiatae iuxta formam praedictae Bullae ac decretorum sacrae Visitationis anni 1630, puam ad hospitalitatem et Congregationem eiusdem Sti Hieronymi, et mandatum quodcunque desuper, necessarium et opportunum decernendum et relaxandum fore et esse, prout decernimus et relaxamus victosque uictici in expensis condemnamus, quarum taxationem nobis, uel cui de iure, imposterum reseruamus. Et ita dicimus, pronunciamus, definimus et declaramus non solum praemisso, sed et omni alio meliori modo.

Ita pronunciaui ego Hieronymus Priolus S. Rotae Auditor.“ (Starine, XVIII. str. 160).

Na ta način so izgubili Slovenci pravice do svetojeronimskega gostinjea in njegovih dobrot, in sicer ne

¹⁾ Glej njegov životopis v Matičnem „Letopisu“ za l. 1880.

brez krivde njih tedanje vlade. Nasprotnikom Jugoslovancem bilo je še to preveč, da bi se smeli ti vsaj na tujem, v središču krščanstva, smatrati kot jedno pleme.

Vendar nam vsa ta pravda dokazuje, da so se Slovenci še pred dvesto leti in pol smatrali za jeden narod, da so se že takrat imenovali s skupnim imenom Slovenci, in da torej to ime ni bilo

skovano še le l. 1848, kakor se nasprotno nam časnikarstvo laže dan na dan. Tudi dokazuje Jamšičeva pravda, da so Slovenci že takrat spoznavali Hrvate po Dalmaciji, Bosni in Hrvatski kot svoje najbližje brate; dà, oni niti niso čutili, da je med Slovenci in Hrvati kaka razlika. In vendar se nam dve in pol stolet pozneje očita, da pišemo hrvaški, a ne slovenski jezik!

M. Lasenski.

Ruske drobtinice.

СЪ МІРУ ПО НИТКѢ, ГОЛОМУ РУБАХА.
Narodna pogovorka.

Pariški dopisnik N. Vr. sporočil je v št. 5076. omenjenega lista prevažno knjižno novico, katero ste že omenili tudi vi; tiče se sploh vseh Slovanov, med njimi pa najbolj seveda Rusov. „Russes et Slaves, études politiques et litteraires par Louis Leger, prof au College de France“ — je zaglasje knjige, katera je nedavno zagledala beli dan v Parizu.

Glavni namen tega truda je po besedah g. Jakovljeva ta, da bi njegov lastnik očistil slovanstvo sploh, a Rusijo posebno, od teh prog, katere naši nadrugji, naši zakleti vrage, tako marljivo razširjajo i razsipajo po vsem svetu pod naslednjimi znamenji: a) Ruski narod je baje nezmožen omike i olike. b) Ruski narod je ostal ravno takošen barbar, kakoršen je bil pred nekolikimi stoletji. c) Torej je nevarnost prevelika, katera grozi od ruskega naroda sedanji zapadni kulturi. Ničlost teh vražjih tez ovrgel je g. Ležé takó: a) Rusija i vsi Slovani sploh gredo naprej, kar se tiče omike i oblike, ne manje, nego drugi narodi, koji mislijo, da naobraženost ni splošen dar božji, ampak izbrani so samo nekateri iz človeških ras, med njimi posebno grmanska i romanska, a slovanska je rasa robska ali hlapska, katera nikoli ne zagleda raja kulturnega. b) Rusi i drugi Slovani so mrli pod tatarskimi i turškimi sabljami, v tem ko so Germanci i Romanci mogli mirno služiti muzam; če jim pa to ni ugajalo, so pa med sabo vojevali, ne vojevali so po človeški, ne pa po znanem pravilu: „Kamor je stopilo tatarsko ali turško kopito, tam ni več rastla zelena travica. Torej so Rusi i Slovani sploh za kulturo zapada neizmerno mnogo dobrega storili, ne manje, če ne več, nego Germanci in Romanci. c) Jedenkrat vsaj moramo dobro seznaniti se z resnico, da v naše čase nobena rasa v Evropi ne treba toliko pozora i toliko naučnega dela, kakor slovanska rasa, nobena rasa v poslednji poluvek ni dala toliko dokazov, i sicer sijajnih dokazov, da je zmožna i k daljnemu obstanku, i k daljnji kulturi i progresu. Če mnogo delamo, da bi se bolj seznanili z genijem te rase i da bi se z njo zblížali v političnem, pomenu nikdo ne more i ne sme sumničiti ni duše ni uma Francije, kakor da bi želela si zveze nepristojne — sklepa pravični i modri Francoz svojo prelepo razsojo gledé Rusije i njenih bratov Slovanov.

O sebi pripoveduje g. Ležé prezabavni slučaj, kateri pač glasno svedoči, kako razume masa, ne samo narodna, no i inteligentna v Rusiji i zunaj Rusije slovansko vzajemnost, v kakem stanju je še vedno ta prekrasna cvetica, o kateri se je pisalo že

toliko i se še piše, pa še več se je govorilo i se še govori, dejansko pa se goji polagoma, kakor se goje cvetlice eksotične, prezale sestrice velikih idej, kakoršna še dolgo ostane slovanska vzajemnost. G. Ležé peljal se je na politehnično razstavo v Moskvo. Na Brestlitovski postaji srečal se je s Slovakom, kateri se je odpravil v slovansko Rusijo s celo bisago raznih iluzij, kakoršna je bila na primer ta, da ga Rusi kakor brata Slovana takó i objemajo i razumejo, kar koli poreče v mili njemu slovansčini. Pa ruske železnične vlasti Slovaka niso razumele, Slovak pa jih ni razumel, i pogledavali so vsi ljudje okolo njega na Slovaka, kakor na človeka, kateremu se je precej dobro sukalo v kapitoliji . . . G. Ležé se je približal slovaški siroti i je začel tolmačiti ruščino Slovaku, a slovaščino Rusom, kar je Slovaka tronulo (ginilo) takó, da ga je objel od vsega svojega slovansko-slovanskega srca. Ko se je radost ulegla nekoliko, začel je Slovak:

Iz kake gubernije ste, častiti gospodine? Najbrže iz Moskovske?

Jaz nisem Rus, odgovoril mu je g. Ležé.

Torej ste iz zlate Prage?

Jaz nisem Čeh, bil je zopet odgovor g. Ležéja.

Odkod mi je vas poslal mili Bog?

Jaz sem čistokrvni Parižanin, odgovoril je g. Ležé na tretje vprašanje Slovaka.

To pa ni dober človek, mislil si je Slovak, to je predrzna mistifikacija, sleparija i še Bog ve kaj drugega, samo to ni pošteno! — i Slovak se je od svete jeze obrnil od g. Ležéja i ni besede ne krenil več ž njim do same Moskve.

Morala je kratka, i da bi se nikdo ne zmotil, formulujem jo sam: Ne obup govori tako, a vztrajnost, katera se tolaži: Da, slovanska vzajemnost dviga se počasu, pa dviga se vendar, ne nazaj, a naprej . . . Dvigala bi se hitreje, ako bi bilo laže oprostiti se od stare navade, navduševati se samo za kozarcem sladke kapljice, dejansko pa fletno molčati i brezskrbno čakati na bregu popotnega vetra!

Božidar Tvorčov.

P. S. To pismo je bilo že okončeno, ko so nam novine prinesle radostno vest, da namerjajo nekateri ruski i avstrijski slovanski voditelji prihodnjo jesen sklicati slovanski shod v Kijev, Belgrad ali Prago, da bi presodili splošno enakost cirilskih pismen za vse Slované i nekatero zblížanje, vsaj literarno, vseh slovanskih narečij. Velika misel! a velike misli, kakor pravi Vauvenargues, prihajajo iz srca. Fiant, quae fieri negabam!

Idem.

D o p i s i.

V Trstu, 20. junija. Rodičev recept — kje si? povprašujejo se sedaj tržaško-okoličanski rodoljubi. Ali

kakor so nam razmere znane doslej, ne dočakamo še tega; bivši namestnik, kakor se čuje, da ima tudi sedaj

največi vpliv pri najvišjih postavodavnih krogih. Kar je tukaj trezno mislečih ljudi vsakojake narodnosti, vsi priznavajo, da je treba tu odločnega, krepkega delovanja od vladne strani. Jednako se je izrazil tudi bogat dobro poznan Anglež ter pristavil, da je pač uže čas, da pride v Trst „guverner s sabljo“ (general). — Dogodki na galeriji Tržaškega mestnega sveta so vam gotovo dobro znani, torej kaj tu več o njih govorite! Mestna dvorana Tržaška je kraj, kjer se blati vse, kar je slovanskega, kjer niso varni naši poslanci pred pestmi svojih lahonskih kolegov. Pisec teh vrstic, kateri je bil prisoten jedne izmed najviharnejših sej, premišljeval je gori na galeriji italijansko kulturo — proganjanja tu najstarejših prebivalcev — Slovencev. Blatjenje, nečuvani napadi in priimki naše narodnosti in našim narodnim poslancem so uže neznosni. Ali zadnjič je pokazalo tudi naše zavedno občinstvo, da je tu na svojih domačih tleh, ko se je v mestni dvorani na galeriji dovolj glasno potegnilo za našega poslanca Nabergoja. — Nad 1400 tržaških slovenskih očetov je prosilo za dovoljenje slovenske ljudske šole v mestu, in nekateri se čudijo, da ne moremo še do tega dospeti. V tem ko zahtevamo pravic v mestu, zaklela se je magistratna gospoda, nas vse poitalijančiti. Minuli mesec odprli so se zopet v Škedenji italijanski razredi; jednako hočejo tudi v Barkovljah odpreti zopet nove ital. razrede. Zvestemu, mirnemu, cesarju udanemu

okolničanskemu slovenskemu ljudstvu vsiljujejo najzagriznejše tujce za župane, ali pa domače renegate, kateri so slabši nego nekdanji turški janičarji. Ob času volitev vzplamti ta gomazen na dan; vsi ti ljudje do zadnjega poljskega čuvaja in delavca v magistratnej službi delajo na vse pretege po predpisu magistrata. — Barkovlje, to krasno selo, leži ob morju — kot jedino v tem obziru; sosebno radi tega so vrgli Lahoni vse svoje sile nad narodne Barkovljane. Morje jih peče — morje v slovenskih narodnih rokah. Nepopisno jih skeli krepko Barkovljansko pevsko društvo „Adrija“, in to najbolj radi imena. Rajši bi zapisali samega živega vraga nego „Adrijo“ z „ja“, t. j. Adrija. Ko je to društvo naznanilo, da si napravi tablo nad svojimi prostori, rekli so gospodje na magistratu, sluteč, da bode napis v narodnih barvah, da se beseda „Adrija“ ne sme zapisati v modrej barvi. To društvo je mislilo napraviti dne 1. junija veliko veselico, ter je to prijavilo magistratu uže mnogo dni prej, nego je treba. No kaj si mislite; Magistrat je prepovedal veselico, čakajoč uprav zadnjega predvečera, iz nečuvanih vzrokov. Društvo vsled tega jako trpi, ker je imelo za nameravano veselico velike stroške. Tržaško-okoličanski mogotci naj bi priskočili na pomoč temu važnemu društvu — „Adriji“ — ob obalih sinje Adrije. Pokažite magistratu Tržaškemu, da stojite tu še trdno in na lastnih tleh!

„X“.

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

„Slovanski Svet“, 12. št. je bila zasežena zastran spisa „Pomladanje elegije“; sledi tu druga izdaja!

Novo izvoljeni odbor „Matice Slovenske“ se je v zadnji seji tako le konstituiral: Predsednik: Josip Marn; I. podpredsednik: Fran Levec; II. podpredsednik: Peter Grasselli; blagajnik: Luka Robič; pregledovalec društvenih računov: dr. Jernej Zupanec; ključarja: Anton Kržič in Andrej Praprotnik; overovatelja sejnih zapisnikov: Ant. Bartel in Simon Rutar; pravdni zastopnik dr. Ivan Tavčar. Gospodarski odsek: dr. Hinko Dolenc, Peter Grasselli, dr. Anton Jarc, Luka Robič in dr. Ivan Tavčar; književni odsek: Ant. Bartel, Ant. Koblar, Anton Kržič, dr. Josip Lesar, Fran Levec, Maks Pleteršnik, Simon Rutar, Ivan Šubic, Ivan Tomšič, Franc Wiesthaler, Anton Zupančič in Vilibald Zupančič.

Na Koroškem pripravlja Slovence za deželnozborske volitve na shodih po raznih krajih novo „Katoliško-politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem“. Na prvem shodu, pol ure od Celovca, se je zbralo nad sto posestnikov, pred katerimi so poučno govorili g. V. Legat, F. Haderlap in Fr. Dular. Predstavila sta se potem slovenska kandidata g. M. Štih, p. d. Šlemic, župan v Št. Janžu, in g. Tomo Koban, p. d. Šmon, posestnik v Št. Kandolfu. Oba hočeta, ako bosta izvoljena, delovati po geslu: „za vero, domovino in cesarja“. Volilni možje

iz kmečkih občin bodo volili 20. avgusta t. l., meščani in kupčijska zbornica 25. avg., graščaki pa 30. avg. „Mir“ priporoča rodoljubom, naj gredo od hiše do hiše, da se bodo volili tudi pravi volilci. Slovenci! piše „Mir“, pomislite, da so nastopili za nas zelo resni časi: zdaj že ne gre več samo za našo slovensko besedo in za naše pravice, zdaj gre že za našo življenje, za naš obstanek! Nemško društvo „Südmark“ in druga nemška gospoda so začeli kupovati naša kmetijska posestva, da bi jih obesili svojim nemškim somišljenikom na vrat, nas Slovence pa čisto porinili iz dežele. Kedar zemlja ne bo več naša, potem v deželi tudi nobene pravice več nimamo! Ne udajmo se! Živela vzajemnost.

Kresi na čast sv. Cirilu in Metodu! „Mir“ od 25. jun. t. l. ima z debelo tiskanimi črkami: „Slovenci! Zakurite na večer 4. julija v čast slovanskim apostolom sv. Cirilu in Metodu po vseh slovenskih gorah in planinah prav mnogo kresov“. — Lani so priporočenega večera goreli kresovi po vsem Koroškem, kjer bivajo Slovenci. Letos bodo goreli, kakor se je nadejati, tudi po drugih deželah slovenskih.

Slovenščina v šolah med koroškimi Slovenci. Deželni predsednik baron Schmidt-Zabiérow je bil nedavno št. Jakobu (slovenski koroški občini), kjer je obiskal šolo in se osebno sam preveril, da se v šoli zanemarljivo slovenščina. Ukazal je, kakor poroča „Mir“, učitelju, naj se bolj ozira na slovenščino, in je obečal, da se bodo dali potrebni ukazi, da se uvede več

slovenskega pouka. Nas to veseli, pristavlja „Mir“, in upamo, da bo g. predsednik sam pazil na to, da se obljuba tudi resnično izvrši in da se bo potem spoštovala ves čas.

V Podjurski dolini na Koroškem se je zbralo 15. jun. t. l. na 2. volinem shodu slov. pol. društva nad 300 kmečkih posestnikov. Tu so govorili gg. V. Legat, Einspieler, Rous, F. Haderlap in č. g. Lenc iz Tinj. Z navdušenjem je sprejel shod kot kandidata za dež. zbor g. Gr. Einspielerja in Fr. Muri-ja. — G. Rous je priporočal ustanovitev raznih hranilnic in posojilnic, da bi se ohranili kmetje sebi in narodu slovenskemu; jednako je poudarjal g. Lenc poštovanje gospodarskih zadev; vsi govorniki pa so obširno in srečno govorili narodu na srce. Na tem shodu se je izrazila tudi želja, da bi se letos vršil glavni zbor družbe sv. Cirila in Metoda na Koroškem, in sicer ne v Celovcu, ampak ravno v Podjurski dolini pri „Miklavcu“, kjer je kraj in prostor primeren za to. Preverjeni so rodoljubi, da bi zborovanje na tem mestu pripomoglo k obudi naroda mnogo.

Družbo sv. Cirila in Metoda je testamentarno določil 9. jun. t. l. v Čelnici ob Muri umrli c. kr. polkovni zdravnik II. vrste dr. Lovro Čuček za svojega dediča. Lepo darilo je s tem namenil ta izvrstni mož naši družbi in še lepši zgled v posnemanje vsem Slovencem. Ta zapuščina bo znašala čistega vsaj 3000 gld., če ne še več.

„Triglav“, slovensko akademično društvo v Gradcu, je dobil lastno zastavo, katero je slovesno razvil 1. jun. t. l. v Središču na Štírkem. Kumica je bila pri tej slovesnosti gospa dr. Gršakova. Gospe, gospice, gospodje in razna društva so tekmovali, kako bi pokazali svojo naklonjenost vrlemu akademičnemu društvu. Blagohotnost so društvenikom izražali ob raznih trenotkih, s pozdravi, napitnicami in brzojavno. Kakor na Slovenskem, napravljali so jim raznotero veselje tudi na poti v Varaždinu, kamor so bili napravili izlet iz Središča. Za društvo sta bila 1. in 2. dan jun. t. l. najlepša, najznamenitša praznika, na katerih se je pokazalo očitno in sijajno, da „Triglav“ uživa najblaža sočustva slovenskega rodoljuba. Ob tej priliki je izdalo društvo „Triglav“ brošurico, kot „Spominske liste“, ki rišejo ob kratkem zgodovino društveno in imenuje člane od začetka do l. 1890. Društvo je imelo 7 častnih, 252 rednih in 24 podpornih udov; od 252 rednih članov je bilo 139 pravnikov, 56 modroslovcev 36 medicincev, 19 tehnikov in 2 bogoslovca. Iz „Triglava“ je izšlo 33 doktorjev in sicer 16 pravnih, 13 med. in 4 filoz.; — od bivših društvenikov so 4 sodniki, 20 sod. pristavov, 7 auskultantov, 4 sodn. praktikantje, 4 okrajni komisariji; — 2 odvetnika, 17 odvet. konc., 9 belež., 9 belež. konc., 1 vseuč. prof., 32 srednje šols. prof., 12 inžen. in tehnikov, 2 kemika itd. 30 Triglavčanov je že umrlo. — „Triglav“ napravlja izlete v domovino; na lanskem Ormoškem izletu so ondotne rodoljubke vzbudile misel za zastavo, katera je torej trajen spomenik zavednemu narodnemu duhu navdušenega slovenskega ženstva. Društvo ima tudi svojo knjižnico, v kateri je doslej 954 večine vezanih knjig in 156 številčk muzikalij, poleg tega slovenske in še nekaj drugih časopisov. „Triglav“, kakor pravi njegovo poročilo, je zastopal vedno slovensko idejo ter deloval v narodovo korist. „Da se je pa naše društvo tako lepo razcvitalo in se od dne do dne razvija krasneje, o tem gre brez dvojbe največja zasluga prvemu častnemu članu njegovemu, g. prof. dr. Greg. Kreku. On je pravi oče slovenskih dijakov v Gradcu. Njegova ognjena beseda je vspodbujala

„Triglavane“ na daljne delovanje . . . Dal Bog, da delujemo tudi za naprej po njegovem vzgledu!“ Naj se ta želja izpolni!

„Slovensko društvo“ na Štajarskem je priporočilo slovenskim volilcem v kmečkih skupinah naslednje gospe: Jožef Jerman, Mihael Vošnjak, dr. Jož. Sernec, dr. Ivan Dečko, dr. Franc Radaj, Franc Robič, dr. Fr. Jurtela, dr. Jož. Šuc. Volitev je 27. jun. t. l.

b) Ostali slovanski svet.

Cesar in češka sprava. Ko je cesar sprejel delegacije, je nagovoril vsakega delegata. Po poročilih, ki so došla do 9. jun., pogovarjal se je cesar nadalje z dr. Riegrom in pl. dr. Plenerjem. Riegru je rekel: „Imeli ste hude dneve!“ Cesar je pohvalil govor Riegrov, ki ga je imel zadnjič v češkem deželnem zboru. Rieger je kazal na težave sprave; cesar pa je (po poročilu N. F. P.) odgovoril: „Češki narod je sedaj razščunvan, in sicer brez uzroka. Saj roče nihče napasti njegovih prav. Nadejati se moramo, da nastopi v narodu kmalu boljše spoznanje in da se poleže sedanja vznemirjenost.“ Ko je dr. Rieger pomajal z ramami, rekel je cesar: „Dogovor (Ausgleich) se mora dognati pod vsakimi razmerami; pojde, mora iti.“ „Mora iti“ ponovil je cesar s krepkim poudarkom. Pa tudi gledé na pogajanje velikoposestnikov ustavoverne stranke zastran revizije volilnega reda, izrazil je cesar naskrenišo željo, da naj se doseže sporazumljenje, ki je nujno potrebno.

No, N. F. P. že izrablja za nemško liberalno stranko in v obče za Nemce cesarjeve besede. Liberalno glavno glasilo podtika, češ, da notranji jezik češki ni nikjer v Dunajskih punktacijah omenjen, ergo bi bilo prelomljenje teh punktacij, ako bi se uvedel češki jezik kot službeni ali notranji jezik v sodnijah češkega ozemlja. Na to je odgovoriti, da tudi o nemškem kot državnem jeziku ni nikjer govora v Dunajskih punktacijah, in cesar ni rekel, da bi se samo Čehi morali udajati Nemcem, kakor bi oni zahtevali, ampak, ako so poročila resnična, je samo povdarjal, da mora se sprava izvršiti. Iz tega pa sledi jednaka potreba za Nemce, kakor za Čehe, da se dogovoré, in ker je cesar zatrdil, da češkemu narodu noče delati nikdo krivice, sledi iz tega, da tudi Nemci ne smejo delati krivice Čehom. Kakor pa poznajo Nemci svoje pravo, jednako je pozna tudi češki narod v celoti, in Nemci vendar ne bodo zahtevali za sé drugega prava, nego Čehi. Ako Nemci zagovarjajo nemški kot državni jezik, hočejo biti v lastni stvari sami svoji sodniki. Za priznanje nemščine kot državnega jezika, zato je treba spremembe ustave, soglasje vseh narodov. Dokler tega ni, niti Čehi nimajo prava, udajati se, da bi se jim od nemške strani usilil nemški kot državni jezik. Ako izhajajo na Ogerskem, Poljskem, Tirolskem, v Dalmaciji ti brez njega, možno je to tudi na Češkem.

Dr. Rieger, da bi dokazal zasluge Nemcev za narodno enakopravnost v češkem kraljestvu, oziral se je v češko prošlost in na češko kulturo, rekši da Nemci so v tem in onem učili češki narod, zlasti tudi v obrtniji. Kakor je Rieger sukal stvar, njegove trditve niso resnične, in bi utegnili Nemci sklicevati se na nje na škodo resnice in češke narodnosti. Zato pa razni listi zamerijo Riegru ter mu očitajo nevednost v češki zgodovini. „Kakó nas imajo spoštovati drugi, pravi Velehradov dopisnik iz Prage, ko dr. Rieger tam govori sam, da Čehi dvanajstega in trinajstega stoletja niso umeli niti šivati, da, nimajoč čevljarjev, so hodili i po

zimi bosi, da niso poznali ne dletve, ne sekire, nimajoč tesarjev in zidarjev, so prebivali po ciganski v votlinah. Ali vprašamo dr. Riegra, kdo je zidal kapele sveto-klemenške, katerih je v Čedah z dobe 10. in morda tudi 9. stoletja do 23 in na Moravi so doslej znane tri? — Olomuški „Selské Listy“ trdijo tudi, da Rieger ni na stališču zgodovine kakor jo je pisal Palacky. Starinarji ali arheologi nas uče, da so Slovani zidali mesta in pa bavili se s trgovino. Jednako se odločno obrača Olomuški „Pozor“ proti Riegru z dokazi. V 10. stoletju so izdelovali na Češkem sukna, ki so bila v trgovini, kakor dandanes bankovci; to je dokaz, da so Čehi tkali doma; ako je počivala kneginja Ljubuša po svedoštvu Kosmana na vezenih blazinah, je bila pač ta umetnost znana na Češkem. Da je bila Praga v 10. stoletju iz kamenja zidano mesto, o tem svedočijo arabski popotopisatelji in ravno takó je rojstven kraj Vojtehov slovansko mesto po zgodovinskem svedoštvu, kakor star Boleslava, ki jo je sezidal Boleslav I. Znani umetnik Madl govoreč o starinskih spomenikih in specijalno o staroslovanskih stavbah ni zasledil, da bi se bili češki predniki stavbarstva učili od zapada; nasprotno, dá se dokazati, da škof Pasavski je zidal po slovanskih vzorih. Zoubek in moravski zgodovinar Dudik navajajo celo vrsto obrtnij, katere so gojili v združnem življenju češki predniki, predno so prihruli nemški rokodelci med nje, ki jih je gnal Drang nach Osten med Čehe. Škof Zdik je poslal slovanska vezenja (štikanja) v Rim, katera so občudovali, in dokazano je, da so znali Čehi tudi krasno vlivati rudo. Ako je trdil celó zgodovinar Schlösser že v 18. stoletju, da so se Nemci učili obrtnije od Slovanov, potem je težko umeti, kakó je mogel Rieger nasprotno trditi v češkem deželnem zboru. . . . Obžalujemo, da je Rieger pozabil našo staroslovansko kulturo in postavil v češkem deželnem zboru naš narod, kot inferijoren gledé na snovanje mest in obrti ter nas prisilil do izpovedi; „Bog nas obvaruj takih prijateljev, proti sovražnikom se bomo že sami varovali!“

Dr. Rieger v pogovoru s cesarjem. Nj. Veličanstvo je dr. Riegra zopet počastil pri delegacijskem obedu z daljšim nagovorom. „Pol.“ od 24. junija in drugi listi imajo o tem naslednjo brzojavko: Cesar je govoril tudi po današnjem delegacijskem obedu z delegati. Najpomembnejše so bile njegove besede k dr. Riegru. Cesar mu je rekel: „Da, imeli ste mnogo dela, ko ste šli v deželni zbor, v državni zbor in v delegacije.“ Dr. Rieger je odgovoril: „Želeti bi bilo, ko bi mogli uživati vsaj poletne počitnice. No gibanje, ki je na Češkem, nam tega dopusti popolnoma.“ Cesar je odgovoril: „Dá, prebivalstvo na Češkem je samo po praznih frazah razburjeno brez potrebe.“ („Ja, die Bevölkerung in Böhmen ist durch lauter leeres Phrasenwerk unnütz aufgeregt.“) Dr. Rieger je menil: Vendar bi bilo potrebno, da se zgodi od strani vlade, kar se more zgoditi, sosebno gledé na notranji uradni jezik. Cesar reče: „V tem vprašanju je treba vedno imeti pred očmi državne interese.“ Dr. Rieger: „Ni potreba, da se spravljajo državni interesi v nevarnost, ako se poštevajo razmere po zgledu v Galiciji, južnem Tirolskem in Dalmaciji, ne da bi bil, kakor uči skušnja državni interes v nevarnosti.“ — Vladar je rekel: „Ne sme priti do tega, da bi se uradniki ne sposobili v nemškem jeziku.“ („Es darf nicht dahin kommen, dass die Beamten der deutschen Sprache nicht mächtig werden.“) — Dr. Rieger: To bi bilo pač obžalovati, temu je treba odpomoči s primerno uravnavo srednjih šol in s primerno

jezikovno učno metodo. Na to stran bi bija najboljša pot znani Clam-ov predlog, ki, ne da bi rušil člena XIX. državnih osnovnih zakonov, skrbi zato, da dijaki, ako jih izrecno ne oprosté starši, morajo naučiti se drugega deželnega jezika. — Cesar je opomnil konečno, da to bi bilo pač želeči, kolikor bi bilo dovoljeno po ustavi (insoferne es verfassungsmässig zulässig wäre“).

Sad Staročehov je tudi v tem, da sedaj ne verujejo v merodavnih krogih niti njim, tudi kedar govoré v zmislu naroda, po dejstvih. Staročesko glasilo je črnilo toliko časa Mladočehe, da teh ne poštevajo, tudi kedar se zlagajo s Staročehi v jednih in istih težnjah. Namesto da bi bili premišljevali, kakó so jo zabredli, kakó bi odločno postavili se s posebnim programom, soglasnim z ustavo, so kopičili dan na dan psujoče članke, z namenom, da bi osmešili in uničili Mladočehe. Sedaj jim morajo pomagati Mladočehi; pa j za tako stranko, ki noče sprevideti svojih načelnih napak, malo da ne že prepozno. Mladočehi morajo sedaj dokazovati, kaj pomenja ustava; to delo, kakor rečeno, so pa obtežili Staročehi. Stari grehi, sosebno od jesenskega staročeskega shoda od l. 1888. se hudo maščujejo, ko so žalili Mladočehe, namesto da bi jih privadili k skupnemu delovanju. Sedaj ne ostane drugega, kakor spisati brošuro, katera utemelji program na podstavi narodne jednakopravnosti. Dokazi se morajo podati neoporečni; drugače ne bodo pomagali nikaki, še toliko izvrstni govori nič več. Torej s programom na dan z dokazi, ki jih ne spodbije nobena nasprotna argumentacija.

Jakob Arbes, slavni češki pisatelj, sosebno znan po svojih „Romanetih“ je dovršil 50. leto plodnega življenja. „Umělecká beseda“ je posebe slavila njegovo rojstvo. Ta pisatelj je zajedno odličen rodoljub, jeklen značaj, ki je pretrpel rajši prosledovanja, nego da bi se udal po hlapčevsko. Celó življenje je posvetil trudu pisateljskemu ter ni nikdar hrepenel po kaki sinekuri. Njegova dela imajo stalno umetniško vrednost.

Vychovatelna Olivových v Praze. Gospod in gospa Oliva sta z listino z dne 11. jun. t. l. ob priliki zaročitbe nadvojvodinje Marije Valerije podarila dve hiši na Prikopih v Pragi, znani pod imenom „Bazarjev“ v ta namen, da bi se užitki teh hiš po nju smrti obračali na vzgojo zanemarjenih in zapuščenih otrok, oziroma ubogih sirot. Ta dar znaša vrednosti kakega pol milijona. Praško mestno starešinstvo je velikodušni dar sprejelo; v hvaležni spomin se bo „Sirotčí ulice“ imenovala odslej „Ulice Olivova“. Ustav se bo oskrboval v češkem jeziku. Gospod in gospa Oliva utegneta, kakor se razvidi iz listine, pridati še druge zneske ali vrednost v isti namen.

Slovanska stranka na Moravskem se je pokazala sedaj ob državnozborskih volitvah. Razvila je lasten program, ki hoče skrbeti za kmetijstvo in za slovansko mišljenje v narodu. Postavila je na čelo odlične može in v kmečkih skupinah svoje kandidate za deželni zbor. Ta preobrat na Moravskem je važen, naj si nova stranka prodere ali ne že to pot s svojimi kandidati. Program te stranke je silno važen tudi v pogledu na Slovence in slovenske narodnopolitiške razmere; zato ga sporočimo v glavnih potezah prilično tudi našim čitateljem.

Skupni pastirski list avstrijskih škofov, podpisan tudi od škofov ruskih unijatov, dokazuje potrebo in pravo do konfesionalne šole. Sklicuje se pri tem na XIV. člen državnih osnovnih zakonov, torej na oni člen, ki so ga nekateri višji pastirji, pasočí slovansko čredo, prezirali in pobijali, ko so se Čehi, Slovenci in Hrvati potegovali

za slovansko blagoslužbo, sklicujoč se ravno tudi na člen XIV, ki zagotavlja vsem državljanom, ergo tudi narodnim skupinam teh državljanov svobodo vere in vesti. In pobijali so ta člen, zahtevali spremembe vere, ampak samo zameno obreda jedne in iste vere, jedne in iste katoliške cerkve, one cerkve, h kateri spadajo tudi ruski unijatski škofi, ki so se sedaj podpisali skupno na jeden in isti pastirski list, kakor škofje z latinskim obredom. O taktiki in pomenu tega skupnega pastirskega lista, kakor tudi o težnjah Slovanov z latinskim in grško-slovanskim obredom bomo še govorili v našem listu.

Madjarski škofje in katolicizem. „Obzor“ ima od 23. junija t. l. dopis iz Rima, ki pravi med drugim: Spomnili ste že v svojem listu naredbo ogerskega ministra za bogočastje grofa Czakya gledé dolžnosti prijave po katol. dušnem pastirju krščenja deteta dušnemu pastirju one vere, kojoj ima pripadati krščeno dete. Zdi se mi, da ste i to omenili, da je ogerski episkopat v svojej Budimpeštanski konferenciji sklenil, da se to vprašanje predloži na razsodbo sv. stolice, a dotlej naj svečeništvo vrši ministersko naredbo. Zaradi tega je došel v Rim Jegarski nadškof Samassa. On je silil sv. stolico, da prizna in odobri ministersko naredbo. Razlogi so mu bili bolj političke nego verske narave. Dokazati je hotel, da je sedanje ministerstvo manje zlo od Tiszinega; ako se sv. stolica ne udá Czakyevi naredbi, pade to ministerstvo in Tisza pride zopet na prejšnje mesto. „Sami si utegnate misliti, pristavlja dopisnik, kakó so se tu, v Rimu čudili, dà, zastrmeli, čuvši, dà škof katoliški zagovarja naredbo, koja in ultima linea izpodkopuje temelje katoliške obitelji in ženitbe. Sedaj so še se bolj uverili, kako gnjilo je stanje katoliške cerkve v Ogerski. Da sv. stolica ne privoli v ministersko naredbo, moglo se je videti že naprej.

„Vredno je, da znate i to, ker se je v tem slučaju odkril duh mnogih madjarskih škofov, koji razpisujejo nagrade na raznarodjenje nemadjarske dece; koji se hvalijo, da se slovaški mladeniči v njih zavodih pomadjarijo, i koji ne najdejo ni jedne besede za obsojenje trgovine z deco slovaško.“

Tak katolicizem, sklepa dopisnik, začel se je vtepati i v hrvaško svečeništvo. Kakó je gledé na Slovence in Hrvate v Istri, na Kranjskem bilo je že večkrat zabeleženo.

† **Ognjeslav Utiešenović-Ostrožinski.** Dné 8. rožnika zopet se je zmanjšalo število preporoditeljev hrvaške knjige — umrl je Ognjeslav Utiešenović-Ostrožinski. Pokojnik si je s svojimi epskimi pesmami kakor: „Vila Ostrožinska“, „Nedeljko“, „Jeka od Balkana“ in dr. pridobil lepo mesto med hrvaškimi književniki. — Napisal je tudi nekoliko spisov političke vsebine ali v nemščini. — Pokojnik bil je c. in kr. svetnik in veliki župan (varaždinski) v poklju. — Kot župan ostavil je spomin blagega upravljanja svoje županije. — Naj v miru počiva!

Milinović, Barski biskup, vrnivši se iz Rima, prišel je bil v Cetinje, kjer, kakor poročajo, je naznanil knezu, da je v svoji misiji pri papežu uspel v pogledu rabljenja staroslovenskega jezika v liturgiji katoliških cerkva v v Črni Gori in pri predavanju veronauka katoliške mladéži. Na podstavi tega se bodo veroznanske knjige za katolike v Črni Gori odslej tiskale v staroslovenskem jeziku.

Dubrovački arhiv. Ministerstvo notranjih del, kakor se javlja, je dovolilo profesorju v nautični šoli v Dubrovniku g. Jos. Gelčicu nagrado od 300 gld. skozi tri leta, da uredi Dubrovski arhiv in sestavi kazalo; za vzdrža-

vanje prostora je odločeno od 60 do 100 gld. Takó bi se izpolnila želja, po besedah „Vienca“, vseh ljubiteljev in raziskovalcev ne samo zgodovine Dubrovske, ampak tudi drugih južnoslavjanskih krajev, da se uredi in popiše ono obilo blago, ki ga krije Dubrovski arhiv. Gelčič je že poznan po delih na polju Dubrovske zgodovine, sedaj je izročil Dunajski akademiji znanosti razpravo o stareji Dubrovski državni in trgovinski zgodovini. Sedaj je v Dubrovniku tudi dr. Konst. Jireček, poznan po svojem spisu „Zgodovina Bolgarov“, ki preiskuje za svoje studije Dubrovski arhiv.

Republike Dubrovačke državni ustroj. „O državnem ustroju republike Dubrovačke“ je čital 19. jun. t. l. v jugoslovanski akademiji svojo razpravo dopisujoči član dr. Kosta Vojnović. Republika je ostala slovanska celo tisočletje svojega obstanka; bila je bogata po trgovini in mornarici, po katerih je tekmovala z Benečani, z Genovo in Holandijo, vrhu tega je bila slavna na polju knjige in znanosti, kakor malo katero od najslavnejših italijanskih mest srednjega veka. V preiskovanju zgodovine te samostalne države, ki je obsegala samo 450 □ milj, so viri, ki dajejo veliko posla državniku, zgodovinarju, pravniku in ekonomu. Zlasti proučevanje državnega in upravnega ustrojstva Dubrovnika more dati ključ, da se zasledé nekateri vzroki bujnega njegovega cveta ter podati dragocenih naukov še neiskusnim slavjanskim narodom. Vojnović je prelistal listine od preko šestih vekov ter je takó zasnoval svojo razpravo „O državnem ustroju Dubrovačke republike“. Dokazuje, kako je ta republika sicer posnela ustroj beneške republike, pa ga samostalno spremenila in utrdila za lastne potrebe. Ta ustroj je trajal tisoč let, a glavna podpora mu je bila moralna moč državljanov; gospodarji Dubrovnika so se vzgajali „na temelju vjere najtoplije, čudorednosti najstrožije, bezograničene požrtvovavnosti, štedljivosti i jednostavnosti (preprostosti). Aristokracija in meščanstvo sta si razdelila svoja dela. Vzroki rasti in propada Poljske in Dubrovnika po Vojnoviću niso bili jednaki. Večna borba za življenje je obdržala Dubrovnik za tisoč let, ta borba je bila takórekoč vzrok, da je ostal jak, gotovo do svojega pada, ker vstvarja velike značaje, razvija vrline, a obratno, domačo vzgojo vsposobi na to borbo. Ko ni bilo te vzgoje več ter so oni nevidni stebri popokali, bilo je dovolj prve zunanje prilike, jedne onih na stotine, s katerimi je zuala republika zmagati neštetiokrat, da se ne zruši. Zastonj so ostali skladni običaji v dobrem delu ljudstva in gotovo v celem narodu. Dubrovnik je dal veliki nauk, da kedar se moralno kviri narodni cvet, ona, kojoj sedaj zovemo inteligencija, naj bi bil državni ustroj tudi najbolji, mora se izopaciti, ter propade i najbolji narod kljubu svojim vrlinam? S temi besedami završuje poročilo „Obzor“ o poučni razpravi Vojnovićevi.

„Deset let nemškega dela.“ Tako se imenuje spis nemškega Schulvereina, ki ima poučne podatke gledé na stroške za delovanje na slovankih zemljah. Na Češko so potrosili največ svojega imetja; za češko kraljestvo je izdal Schulverein 977.425 gld., Moravo 315.404 gld., Šlezko 92.715. To je dokaz, da namerjajo češko zemljo polagoma ponemčiti. Društvo je imelo dohodkov od l. 1880 — 89 skupno 2.246.898 gld., izdalo pa je 1.969.781 gld.. Krajnih odborov (skupin) ima društvo 1128, od teh v Čedah 500, na Moravi 152. Na občnem zboru v Linu so bili letos zastopani tudi zunanji Nemci, t. j. zunanja nemška šolska društva, ki oddajajo nemškemu Schulvereinu

v Avstriji svojo denarno pomoč. Kako se hoče braniti slovenski ali tudi češki narod proti takim močem? Avstrijskih Nemcev je nad 8 milijonov, a potrebujejo denarne pomoči od zunanjih kulturnih in šolskih društev; kakó naj se bojujejo pojedini narodiči slovanski nasproti kulturno zjedinenemu nemškemu narodu? Nemške liberalne in nacionalne stranke vedo, kaj delajo, ko agitujejo in ščujejo proti kulturnemu zjedinenju Slovanov. Gorjé narodom, ki nimajo o pravem času pravih in zadostnih zastopnikov! To gorjé občutijo dandanes avstrijski slovanski narodi.

Delegacije so se sešle 4. jun. v Budapešti. Skupni stroški za skupne zadeve cesarstva, kakor tudi za Bosno in Hercegovino so proračunjeni za leto 1891 na 1372 milijonov gld., ti stroški so v primeri s stroški za l. 1890 večji za 3·6 mil. gld. Na kraljestva in dežele, zastopane v državnem zboru, spada za l. 1891 skupno 66·281 mil. gld., na Ogersko pa 30·340 mil., za obe polovici torej 96·621 mil., gld.; ker ostalo, namreč 40·67 mil. gld. je proračunjeno da pride iz carine.

Predsednik avstrijski delegaciji, ker je Smolka še bolehen, je letos knez Jurij Czartoryski, ogerski delegaciji pa grof Lud. Tisza. Czartoryski je poudarjal, da je treba vojaške zahteve poštovati z gospodarskega stališča, zato je želeli trajnega trdnega miru, ker le tako bo možno spraviti v soglasje vojaške potrebe z državnimi financami. Ludvig Tisza je o nagovoru na cesarja menil, da se kažejo simptomi, ki zahtevajo od vladne strani največe čuječnosti, takta in odločnosti, in če tudi se kaže, da se ohrani mir, naslanjati da se je na našo lastno moč.

Cesar je odgovoril obema delegacijama, da ni nikake spremembe v občem političnem položaju od lanskega leta. „Prijazni odnošaji, v katerih smo k vsem vlastim, Me potrjujejo v nadi, da blagoslov miru nam ostane ohranjen tudi nadalje.“ Trdna zveza z zavezniki in zaupno sodelovanje za mir so cesarju poročstvo za njegove težnje, ki se obrača na blagostanje in vspevanje njegovih narodov. V Bosni in Hercegovini so stroški proračunjeni takó, da se bo izhajalo tudi letos z dohodki iz istih dežel.

V Rusiji, kakor se poroča, ne bodo smeli biti več Židje uredniki časopisov. Ta prepoved je jedna najvažnejših in modrejših, in je vredna, da bi jo posnemali povsod, zlasti pa med Slovani, katerim je doslej Židovstvo najmanj koristilo in največ škodilo, kolikor koli je bilo in je v njegovi moči.

Anti-poljski ukrepi. Pruske oblasti so izdale naslednjo naredbo: Tujezemcem poljske narodnosti, a posebnoma delavcem iz Privisljanskega kraja in Galicije, je zaprečeno daljše prebivanje v Prusiji. Poljaki, delavci, kateri bi prišli v Prusijo ter bi dalje ostali tu kot dnarnarji, nemudoma se oddaljijo.

Mickevič-a, najznamenitšega poljskega pesnika ostanki počivajo v Parizu. Sklenili pa so Poljaki prenesti njegov prah v Krakov in sicer v Vaveljsko grobnico. To se ima izvršiti prav slovesno 4. julija t. l. Nabirati so začeli darove za pokritje stroškov; pa nabrali so doslej med seboj samo 1700 gld., dasi bi stroškov vsaj 10krat toliko. Vabili so tudi druge Slovane sklicujoč se na pesnikov značaj kakor vseslovanski. Ali Slovani poznajo avstrijske Poljake, ki hočejo pokazati tudi ob tej priliki strogo poljski značaj. Dijaki poljski so hoteli sklicati tudi shod dijakov vseh Slovanov; pa ta shod je prepovedala vlada in vseučilišni senat v Krakovu. Dokler se bratijo Poljaki z Madjari in drugimi nasprotniki Slovanstva; dokler poljski časopisi od dne do dne ovajajo

ostale Slovane zastran slovanskih pojavljenj; dokler se pritiskajo gališki Rusi in tujčijo v cerkvi in šoli, itd.: dotlej ne bodo Slovani verovali, da bi se bili spreobrili Poljaki v svojem mišljenju. Nečastno je pa njih vedenje tudi sedaj, ko ne morejo spraviti zadostne vsote med seboj, da bi sami iz lastnega pokrili stroške za prenesenje prahu prvega svojega pesnika v domovino. Kje je plemstvo s svojim rodoljubjem ob tej priliki, ko gre za čast narodovo, ko se bo drugače očitalo narodu, da pokriva stroške za lastne slavnosti iz zalogov, v katere skladatajo n. pr. poleg Rusov galiških celó Židje in Nemci?

Poljaki in katolicizem. Sedaj so izdali avstrijski škofje skupen pastirski list, v katerem zahtevajo versko šolo. Vsakdo bi bil pričakoval, da bodo toliko hvaljeni poljski katoliki hvalili ta list ter navduševali narod zanj? A kaj vidimo? Poljski listi so se od kraja pokazali, da težnji tega nadpastirskega lista kljubujejo ter godejo isto pesem, kakor židovski „liberalni“ listi, Zagovorniki poljskega katolicizma naj se potrudijo čitati sedaj poljske liste, pa razvidijo, kako zaničljivo pišejo o najnovejši skupni izjavi avstrijskih škofov. In zakaj to? Zato ker se bojé, da bi verska šola bila na korist ruskim katolikom v Galiciji, katerih bi po šolah ne mogli takó poljačiti, ako bi se uvedla verska šola. Zajedno bi bila konfesionalna šola zapreka poljačenju Židov; Poljaki v svoji zaslepljenosti menijo namreč okrepiti svojo narodnost tudi s tem, da se tu pa tam kak Židič popoljači na zunaj, ne pomišljajoč, da duh židovski ostane tak, naj si se izraža v nemščini, poljščini ali kakem drugem jeziku. S kratka poljskim katolikom ni za katolicizem, kolikor za podkrepljenje poljske narodnosti, torej tudi zato, da ostanejo večni sovragi, kakor Rusov, tako vsega Slovanstva. „Черн. Русъ.“ zatorej prav pravi, da, ko bi se danes pravoslavni Rusi zjedini z Rimom, bi takoj Poljaki prešli v pravoslavje, samo da bi bili v nasprotstvu z Rusi ter delali nadalje za Poljsko v novem nasprotstvu. In vendar kakó čislajo na Dunaju in v Rimu te poljske katolike, ki takó vrlo in dosledno razdirajo, kar bi moglo okrepiti Slovanstvo in koncem koncov tudi Poljake!

No, katoliki, vzgojeni po Dunajskem glavnem nemškem glasilu, bodo na Slovenskem, Češkem itd. najbrže molčali o postopanju Poljakov nasproti skofovskemu listu, ki je bil izdan lelos na Binkošti.

Novak Radonić, srbski slikar in književnik, rojen 1826, je umrl 11. junija t. l. Izučil se je bil v Beču in v Italiji. Izvršil je za razne cerkve slike in skupna dela, ki spadajo med najboljše. Kot književnik je nabral 6000 besed srbskih, ki niso bile še tiskane ter jih je izročil „Srbski Matici“. Bil je velik talent.

Alijancije. Te dni se je prijavilo, da ste se Nemčija in Angleška pomirile gledé zemelj in mej v Afriki. Zato, da je Nemčija napravila v Afriki nekaj koncesij Angliji, je ta odstopila Nemčiji mali otok Helgoland. O važnosti tega otoka gledé na vojskine čase, so strokovnjaki raznih mislij; vendar je sklepati, da je pridobitek za Nemčijo znamenit, sosebno, ako pomislimo, da je pogodbo sklepal novi kancelar pl. Caprivi, ki je bil dalje časa na čelu mornarici, in da je cesar Viljem II. sam znajden v mornarstvu. Vrh tega se je spominjati, da Nemčija koplje pomenljiv vodotok na severu, ki bo itak imel važno ulogo ob vojski. Vse kaže, da hočejo v taki dobi omejiti gibanje ruske mornarice tudi na severu, kakor na jugovstoku. — Trdé tudi, da se je sklenila med Anglijo in Nemčijo posebna zveza, takó da bi bile vsled

tega 4 velevlasti združene v takó imenovani ligi miru. — Hoteli so trditi, da se je med srednjeevropskimi vlástimi podaljšala zveza do l. 1895; temu pa ugovarjajo drugi, češ, da Nemčija in Avstro-Ogerska ne potrebuje takega podaljšanja, ker seza njijina pogodba čez tak obrok, gledé na Italijo pa da je tudi pogodba taka, da preseza obrok l. 1895. — Zajedno se razširja vest, da ste se Rusija in Francija zvezali tudi formalno. To bi ne bilo čudo več, ako pošteevamo gibanje na Nemškem, sosebno pa najnovejše približanje te države k Agliji. Novi kancelar pl. Caprivi v odgovoru poslancu Windhorstu v nemškem državnem zboru je izjavil se takó, da ni nikake dvombe, da Nemčija povečuje svojo armado posebno zastran Rusije. V avstro-ogerskih delegacijah se je tudi skupni vojni minister izrazil v smislu, da bo treba povečati vojsko in da bodo s tem združeni veliki stroški. To je bilo napravilo veliko hrupa po novinah, katerim pa ni mnogo verovati da so odkrite, ker mnogo stvari zavijajo iz posebnih interesov.

Poljski grajščaki. Bar. L. Greve, veliki posestnik iz Poznanjščine in poljski posel nemškega državnega zbora, je prodal svoji imetji Orhovo in Slovikovo pruski kolonizacijski komisiji. Sedaj se bavi on z naftnim podjetjem v Galičini in je odložil svoj mandat. Za njim je prodal drugi grajščak v Poznanjščini, Lukomskij, selo Véhovo isti komisiji. „Oj, bieda w Polsce!“ pristavlja „Чер. Р.“

Srbija in Avstrija. V avstro-ogerskih delegacijah se je mnogo govorilo o razmerah Avstro-Ogerske in Bolgarske pa Srbske. Vladne izjave gledé na Bolgarsko so se glasile prijazno, gledé na Srbijo pa so se izustile celó grenke besede. Ogerski delegaciji je to popolnoma uga-jalo, ker Madjari škilasto gledajo na preobrat v Srbiji po odstopu kralja Milana. Grof Kálnoky je rekel, da srbsko regentstvo in vlada imati premalo avtoritete, svoboda tiska pa da je za tak narod prevelika v Srbiji, a vlada da je onemogla nasproti novinarjem, ki se drže v ustavi zagotovljene svobode. Na to je prišla takoj še prepoved od ogerske vlade, da se svinje ne smejo prevažati iz Srbije v Avstro-Ogersko. To pa je Srbe hudo zbudilo, kateri pišejo, da oni so v prijaznosti z Avstro-Ogersko, da pa nočejo biti v zavisnosti od nobene države, torej tudi od Avstro-Ogerske ne. Vse priznava, samo Madjari in barantaški Židje ne, da se je za kralja Milana zagrešilo mnogo v gospodarskem pogledu, in da tudi od avstro-ogerske strani se je podpiralo mnogokaj, na kar se ne spominjajo Srbi z veseljem. Še celó govor dr. Riegra v delegacijah je izrazil to, da si je ta govor najpohlevniša kritika, ki se more slišati od patrijotičnih avstrijskih Slovanov. Gledé na dogodke zadnjih dni je torej umeti tudi vladni glas iz Srbije. „N. Fr. Pr.“ je ponatisnila iz „Daily News“ vsebino pogovora, ki ga je imel Belgradski dopisnik gotovo s članom srbske vlade. Vsebinska tega pogovora ima med drugimi te-le misli: Radikalna (sedaj vladajoča stranka v Srbiji je kljubu pričetim gospodarskim represalijam od ogerske strani na nepremičnem stališču, da teži po razmerju *odkritosrčne in lojalne vzajemnosti z Avstro-Ogersko*. Radikalna stranka ni kakor so ji očitali v delegacijah, ruska stranka, kakor noče in ne more biti nikaka avstrijska stranka: ona je pred vsem nacionalna, konstitucionalna in demokratiška stranka. Njena moč je v zaupanju in simpatijah naroda. Od 117 volilnih kolegij dežele je zmagala pri zadnjih volitvah za Skupštino v 102, in le 15 poslaniških sedežev je pripadlo opoziciji. Napredna stranka, na katero sta

se opirala režim kraljev in pa avstrijski vpliv, ni dobila niti jednega sedeža. Nade, katere stavljajo na Dunaju in v Pešti na ponovitev Milanovega režima, se zidajo popolnoma na pesek. Zdi se sicer, da kralj Milan ni prišel v Belgrad brez pritrdjenja Dunajskega kabineta. Ravno takó so opore zato, da je raz-kralj dal obljube na Dunaju in je prejel spodbude. Tudi so s tem v zvezi vožnje raznih sumljivih oseb iz Belgrada v Pešto in na Dunaj ter nazaj. Dà, iz raznih pojav imajo pravico misliti, da ta z nekako zvijačo uprizorjena akcija je dobila na razpolaganje tudi denarna sredstva. Kljub temu so v vladnih krogih v Srbiji hladnokrvni. Kralj Milan in napredna stranka nimata absolutno nobene moči, da bi počela kaj proti miru in redu dežele. Med regenti, člani ministerstva in načelniki radikalne stranke je najabsolutniša jedinstvo v trdnem sklepu, kategoriški zavrniti vsako nepoklicano in protiustavno vmešavanje kralja Milana in ne dopuščati, da bi se rušil sedanji ustavni in parlamentarni red od kogar koli.

Izjava grofa Kálnoky-ja, da regentstvo in vlada nimajo avtoritete, je zelo porušila zaupanje do intencij Dunajskega kabineta, ker se kaže iz njih, da avstro-ogerski državniki ne računijo z legalno večino dežele, ampak z vplivi, ki so zunaj parlamenta in zunaj ustave. Dokler se ne izjavi grof Kálnoky, da ne pobija poklicani vladi avtoritete, bodo s strahom poštevali namere Dunajskega kabineta

Gospodarske represalije so po smislih srbske vlade političnega značaja, ki bi imele otežiti stanje sedanje vlade ali jo prisiliti, da odstopi. S takimi ukrepi, delati silo notranji politiki Srbije, postavlja se v protislovja ona politika, ki trdi, da se noče vmešavati v notranje razmere balkanskih držav. S takim postopanjem se tudi ruši zaupanje v trgovinske pogodbe, sklenene z Avstro-Ogersko. Pričete represalije so hudo razburile srbski narod proti Avstro-Ogerski. To škoduje Avstro-Ogerski; gospodarska vojska itak traja že z Rumunsko, sedaj bi prišla pa še Srbija na vrsto. Kaj imajo potem Avstrijci od te cele balkanske politike, v kateri imajo besedo Madjari, Avstrija pa doprinaša največe žrtve? Kakor se vidi, dal stopil je grof Kálnoky iz rezerve vsled vpliva Madjarov, in da je storil korak, kateri bo najbrže moral storiti zopet nazaj. — Kakor se vidi, je ta pogovor jako poučen za sedanji aktualni položaj.

Sibirska železnica se uresniči. Ona pojde od Urala do Japonskega morja in bo združena z mrežo ruskih železnic. Pojde čez Omsk, Kolvan, Knasnojarsk, Irkutsk, obide bajkalsko jezero, prestopi Amur pri Herabovki in se potegne do Vladivostoka, kjer ima Rusija velikansko pristanišče za ladije na odprtem morju, na Tihem oceanu. Po izjavah zemljemercev strojenje sibirske železnice ne bo delalo težav. Do Bajkala pojde ona po ravni, ne da bi morala prehajati celó čez velike reke do Eniseja, kjer se vlaki s parobrodovjem prenesejo na drugi breg. Dolgota sibirske železnice bo znašala 5400 kilometrov. Najdaljša železnica Pacific od Otave do Tihega morja znaša 4600 kilometrov. Od Petrograda do Vladivostoka se šteje 10.000 kilom. Ta daljava bo nam jasna, ako jo primerjamo z drugimi železnicami; takó n. pr. je od Kraljevca (Königsberg) čez Berolin do Carjigrada le 1500 kilom. Od Samare do Irkutskaja prejde vlak čez 250 ur, od Irkutskaja do Vladivostoka čez 14 dni. Po izračunjenju inženirjev bo stalo strojenje sibirske železnice 440 milijonov rubljev. Komisija pa, ki je pretresala stvar, je naračunila samo 200 mil. rub. stroškov; pred-

lagali so, da bi se sezidala v 10 letih, takó, da bi se potrosilo samo 20 mil. rub. vsako leto v ta namen. Ali ministerstvo „putej soobščenija“ se še ni odločilo za take obroke; najbrže se bo zidala železnica hitreje, ker poznajo njen veliki gospodarstveni pomen.

KNJIŽEVNOST.

Slovensko petje v preteklih dobah. (Drobtinice za zgodovino slov. petja). Spisal, izdal in založil Fran Rákuša, nadučitelj. Natisnila „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani 1890. Str. 171. Broš. 80 kr., z zlatim obrezkom 1 gld. 50 kr. Dobiva se pri Ljubljanskih knjigarjih in knjigovezu J. Bonaču. Poština 5 kr. Jako čedno tiskano delce hoče po predgovoru podajati samo „drobtinice“, torej gradivo za popolno zgodovino slov. petja. to pa zato, ker doslej ni še takega dela na slovenskem, vsled česar se dogaja, da Slovenci pojejo razne pesmi. ne da bi vedeli, čegave da so. Pisatelj pričinja s Trubarjem, hiti pregledati prošlost na prvih 56 straneh, da bi se dalje mudil v drugem odseku, ki obseza: Životopise umrlih slovenskih skladateljev (do 133. str.), ter završuje svoj spis z odsekom: Životopisi živečih še skladateljev slovenskih. Po vsej knjigi je pridejanih več slik onih mož, ki so delali ali še vstvarjajo zgodovino slovenskega petja. Knjižica podaje lep prispevek slovenske obče kulturne zgodovine, bo jako koristila zlasti slovenskemu učiteljstvu ter je vredna, da se sploh razširi med slovenskim naobrazstvom.

„Mittheilungen des Musealvereines für Krain.“ Herausgegeben von dessen Ausschusse. Dritter Jahrgang. Laibach 1890. Verlag des Musealvereines für Krain. Str. 370 vel. 8°. Iz bogate vsebine te za Slovence važne zgodovinske in naravoslovne vsebine navedimo tukaj naslednje točke: Valvasor als Historiker. Von Prof. Anton Kaspret. — Beiträge zur Rechts- und Verwaltungsgeschichte Krains. Die Supanei-Verfassung. Von Wlad. Milkowicz. (Fortsetzung). — Krains mittelalterliche Handelsbeziehungen zu den Städten an der adriatischen Küste. Von Prof. Simon Rutar. — Ueber das Klima des Karstes. Von Prof. Ferdinand Seidl. — Spisov je še mnogo večih in manjših. „Sl. Svet“ bo imel priliko, spregovoriti o tej in tudi lanski knjigi. Poročil muzejnega društva za Kranjsko. V teh knjigah je ohranjeno zaresno duševno delo, katero dela čast sotrudnikom in razkriva znamenite strani slovenske prošlosti in slovenske zemlje.

Vlastivěda Slezská. Dílu II. část' I. Historická topografie země Opavské. Napsal V. Prasek. A—K. Sešit 12. až 15. V Opavě 1890. Nákladem jubilejního fondu na vydávání Vlastivědy Slezské. S tem je dokončan 1. del zgodovinske topografije Opavské. Drugi del se bode izdajal zopet v snopičih. Zajedno izidejo kot 4. knjiga nkrat „Dějiny kraje Holasovského (Opavského) do l. 1318.

Промышленный музей во Львовѣ. (Promyšljennyj muzej vo Lvově) je izdal račun o svojem delovanju l. 1889. Knjižnica obseza sedaj 856 del v 1520 zvezkih. Oskrbništvo muzeja je završilo izdanje obrazcev domače obrti v gal. Rusiji s 350 tipi ornamentike itd.

„Slovanski Svet“

završuje z današnjo 12. številko prvega pol leta. Kakor vse kaže, postaja doba za Slované v obče, za avstrijske pa posebe zaresnejša in važnejša od dne do dne. Dogodki, gibanje, očitne težnje in izjave o teh težnjah od najpristojniših strani razkrivajo najočitniše, kje išče tir zgodovine novih potij, novih lavorik, pa tudi novih križev in muk. Slovanom je treba poznati vse to današnje stremljenje in pri tem največe previdnosti pri lastnem postopanju. Niti jednega važnega vprašanja jim ni prezreti, pa tudi niti za jeden korak ne opustiti prave taktike. Kakor bodo Slovani previdni in vstrajni, bodo se kazali tudi njih vspehi ali nevspehi. Nevspehi utegnejo postati pa ravno v tej dobi osodepolni, ravno zato, ker težé od vseh strani po stalnih odločbah. Jasno je, da slovanskim listom v obče se povečujejo zadače, in tudi naloge, ki jih ima „Slovanski Svet“ kopičijo se in silijo po izvršbi.

Po raznih potih smo se preverili, da razne najvažnejše točke niso do korenine jasne niti izobrazencem, ki so že pri praktičnem delu. Zato pa je treba pojasnil, a to pa zahteva, da se ta pojasnila tudi čitajo in pretresajo. To pa zopet zahteva, da se „Slovanski Svet“ širi v prvi vrsti med slovenskim občinstvom; s tem se ustreže duševnim potrebam in interesom občinstva, kakor gmotni podstavi lista samega. V ta namen se zopet iskreno priporočamo našim čitateljem, naj blagohotno seznanjajo naše kroge s „Slovanskim Svetom“ ter mu skušajo pridobiti vedno več ne samo čitateljev, ampak tudi čitajočih neposrednih naročnikov. Naj nam n. pr. tudi naravnost naznanjajo, kam, komu naj bi poslali list na ogled, kakor so to že storili rodoljubi od več strani. To je potrebno, ker je znano, kakó zapirajo našemu listu vhod, kjer le morejo, in tam, kamor bi mu morala biti pot se posebe odprta. Zahvaljujemo pa se tudi ob tej priliki vsem prijateljem našega lista.

„Slovanski Svet“ izhaja po dvakrat na mesec, namreč 10. in 25. dne vsacega meseca.

Naročnina znaša:

za celo leto	4 gld.,
za pol leta	2 „
za četrť leta	1 „

Za Ljubljano, za dijake in ljudske učitelje:

za celo leto	3 gld. 60 kr.
za pol leta	1 „ 80 „
za četrť leta	— „ 90 „

Posamične številke se oddajajo po 20 kr.

Naročnina se pošilja lastniku „Slovanskega Sveta“ v Gorico (Görz).

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrť leta 1 gld. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 3 gld. 60 kr. pololetno 1 gld. 80 kr. in četrťletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo Fran Podgorniku v Gorici, ulica Barzellini 4.